

Sewe ɲa Pɔli wila torogo

ƆRƆMU

ca tagafenne pe yeri

Sewe wi nawa senre

Ki sewe ɲa Pɔli wo wila wi yɔnlɔɔ. Pɔli wila pye Zhufuye woo. Pa paa wi se wa Tarisi ca, wa Siri tara. Een fo pa paa wi koro wa Zheruzalemu ca; pa wila Yenɲele senre ti kara wa. Wila pye ma bala wa Zhufuye kalege konɔ li ni fo jɛɲɛ. Pɔli wila pye na tagafenne konɲbanmbala pe jɔɔ, een fo we Fo Zhezu wila wi yee naga wi na, ma suu yeri jaŋgo wi pye pitunɲo wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔɔwɔ. Ki pye ma, Pɔli wila saa Sentanra ti yari wa Ɔrɔmu wunluwɔ tara ti legerɛ ni.

Sanga ɲa ni Pɔli wila pye naga sewe ɲa wi yɔnlɔɔgi, wila pye wa Korenti ca. Wila pye na jaa mbe tangala la pye mbe kari wa Zheruzalemu ca, konaa wa Ɔrɔmu ca. Ki pye ma, a wi si sewe yɔnlɔɔ maa torogo wa Ɔrɔmu ca tagafenne pe yeri, maga yo pe kan ma yo wi yaa kari wa pe yeri mbe nagawa kan pe yeri konaa mbe fanɲga kan pe yeri.

Ɔrɔmu sewe wi yen ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa kɔnsaga konɲbanɲga ki ni (1--8), Pɔli wi yen na Sentanra ti yee yuun naga nari fo Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, we ni fuun we kapege pye Yenɲele li yee na; Yenɲele li yen naɲbanwa ni we ni fuun we ni (1.18--3.20). Een fo Zhezu Kirisi we, wo ɲa wii kapege kpe pye wi fanɲga na, wi kunwɔ pi we kapere ti laga we na, ma we shɔ. Ki kala na, mbele fuun pe taga wi na, Yenɲele li yen na pe jate lesinmbele (3.21--5.21). Pɔli wi yen naga nari naga finligi fo Yenɲele li lasiri wi yen ma yɔn, een fo ki fanɲga woro we ni we ya waa tanri wi na. Ko kala ki ti Yenɲele li we yinriwe ta, mali Yinnekpoyi li torogo li pan li we saga, jaŋgo we pye Yenɲele li piile (6--8).

Wa sewe wi kɔnsaga shyen wogo ki ni (9--11), Pɔli wi yen na para Zhufuye legerɛ wogo na, mbele pee yenle mbe pe yee kan Zhezu wi yeri. Ali na paga je Zhezu wi na, Yenɲele lo na, lii je senwee piile pe na.

Wa sewe wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (12.1--15.13), Pɔli wi yen na nagawa kaan tagafenne pe yeri yee ɲga na pe daga mbaa ki piin, jaŋgo mbele pe woro tagafenne pe ta pege jen fo tagafenne poro na, pe pe yee kan Zhezu wi yeri kaselege na. ɲga ki yen kagbɔɔ yɔn ma we ko ki yen fo ma lewee yenle wɔɔn ndanla.

Wa sewe wi kɔsaga, Pɔli wi yen na sharaga kaan wi wenne pe legerɛ yeri (15.14--16.27).

Sewe wi yen ma kɔɔnlɔ yee ɲga na

Pɔli wila Zhezu Sentanra ti yari 1.1-17
Senwee wì jori mbe shɔwɔ pi ta 1.18--3.20
Konɔ na Yenɲele li tege mbe shɔwɔ pi kan 3.21--4.25
Yinwefɔnɲɔ ki ma ta Kirisi wo fanɲga na 5.1--8.39
Ŋga Yenɲele li gbegele Izirayeli woolo pe mege ni 9.1--11.36
Tagafenne pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yege ŋga na 12.1--15.13
Sewe wi kosaga senre konaa sharaga punɲo wogo 15.14--16.27

PɔLI WILA ZHEZU SENTANRA TI YARI

1.1-17

**Pɔli wila sewe wi torogo leele
mbele kan pe sharaga ye**

1 ¹Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi tunmbyee, Yenɲele lilan yeri mbe pye pitunɲɔ*, mala wɔ mbaa li Sentanra ti yari.

²Ki Sentanra re, Yenɲele làa ti yɔn fɔɔ* kɔn faa wa li senre sewe kpoyi* wi ni, mɛɛ ti le wa li yɔn senre yofenne* pe yɔn paa ti yuun. ³Ki Sentanra ti yen na para li Pinambyɔ wo senre na, we Fɔ* Zhezu Kirisi we. Mboo ta pàa wi se senwee pyɔ, wila pye wunlunaŋa Davidi wo setirige pyɔ. ⁴Ɛɛn fɔ, mbe yala Yinnekpoyi li fanɲga ki ni, Yenɲele ligi naga yawa ni ma yo wi yen li Pinambyɔ, naa wila yen ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ we. ⁵Wo fanɲga na Yenɲele li yinme kan na yeri mala pye pitunɲɔ Kirisi* wi gbɔgɔwɔ pi kala na, jaŋgo cengele sanɲgala ke ni fuun ke ni, mbaa leele pe piin paa tari wi na paa wi gbogo. ⁶Yoro mbele ye yen wa Ɖɔmu ca, yoro fun ye yen ki

leele pe ni, yoro mbele Yenɲele li yeri ye pye Zhezu Kirisi wi woolo we.

⁷Muwi mi yen naga sewe ŋa wi torogi yoro mbele wa Ɖɔmu ye kan, yoro mbele ye yen ma Yenɲele li ndanla, a li ye yeri ye pye li woolo kpoyi we. We To Yenɲele lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinme naa ye yinɲge kan ye yeri.

**Pɔli wila pye naga jaa mbe kari
sa Ɖɔmu ca keretiyenye pe yan**

⁸Ki konɲbanɲga, mi yen nala Yenɲele li shari Zhezu Kirisi wi fanɲga na ye ni fuun ye kan, katugu pe yen na ye tagawa pi senre yuun dunruya wi lagapyew ki ni. ⁹Yenɲele ligi jen ma yo ŋga mila yuun ki yen kaselege. Lo mi yen na tunɲgo piin li kan na kotogo ki ni fuun ki ni, na Sentanra nda ti yen na para li Pinambyɔ wi kanɲɔɔ ti yari. Ligi jen ma yo sanga o sanga mi kaa yenri, mi maa nawa tuun ye na. ¹⁰Mi yen na Yenɲele li yenri, fɔ na kaa pye ki yen li nandanwa kala, li konɔ li yenge na kan mbe kari wa ye yeri. ¹¹Katugu mi yen naga jaa jate mbe ye yan, jaŋgo mbe Yinnekpoyi li yarikanga ka kan ye yeri, ye ta ye fanɲga ta. ¹²Ko kɔɔ

wo yen fɔ mila ki jaa mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, we kotogo ta ja, ye tagawa pi kotogo kan na yeri, na woo pi kotogo kan ye yeri.

¹³ Sefenne mi yen na jaa yege jen fɔ wagati legerɛ na miɣi lagaja mbe kari wa ye yeri mbe sa ye yan, jaŋgo mbe leele pele ta Kirisi wi kan wa ye sɔgɔwɔ, paa yege nɔga na mi pele ta wa cengele sanngala ke sɔgɔwɔ we. Eɛn fɔ, kagala kɛle na yege kɔn, mii ya mbege pye, ali ma pan ma gbɔn nala. ¹⁴ Na tunngo yi mbaa kee leele pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, mbaa kee cagbɔrɔ fenne poro naa kapire fenne pe kɔrɔgɔ, naa sewe jenfenne poro naa sewe mbajeenle pe kɔrɔgɔ. ¹⁵ Ki kala na, ki la yen na na jɛngɛ mbe sa Sentanra ti yo yoro fun ye kan, yoro mbele ye yen wa Ɖrɔmu we.

Sentanra ti yen yawa ni

¹⁶ Katugu mi woro na fere taa mbaa Sentanra ti yari. Ti yen Yenɛle li yawa mbe mbele fuun pɛ taga Zhezu wi na pe shɔ. Ki koŋgbannɔga Zhufuye poro gbɛn, ko puŋgo na, mbele fuun pe woro Zhufuye pe ni. ¹⁷ Sentanra ti yen naga nari paa yege nɔga na Yenɛle li yen na leele pe piin lesinmbele li ye yege na we. Ki ma ta wa tagawa po nuŋgba ni, mbege le wa ki lesaga ki na fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, paa yege nɔga na Yenɛle senre sewe wi yen naga yuun fɔ: «*Lesinɛ wi yaa ka yinwege ta wi tagawa pi fanɔga na*†.»

**SENWEE WI JORI
MBE SHɔWɔ PI TA**

1.18--3.20

Leele pe kapege pyewe we

¹⁸ Yenɛle li yen nali nanɔgbanwa pi nari na yinrigi wa naayeri leele mbele pe woro na fyɛ li yege, naa mbele paa kambasinɔge ki ni fuun ki piin pe kala na. Pe kapyere tijangara ti kala na, pe ma kaselege ki yege tɔn, kiga ka ta mbe jen; ¹⁹ katugu nɔga ki mbe ya jen Yenɛle li kanngɔlɔ, ki yen ma filige pe kan. Yenɛle lo kpaw liɣi naga maga filige pe kan. ²⁰ Male Yenɛle li dunruya wi da, li katiyɔngɔlɔ ngele leele pe woro na yaan yenle ni, ko kɔrɔ wo yen li yawa mbakɔ naa li cenlɔmɔ pi ni, leele pe yen nari yaan wa yaara nda Yenɛle li gbegele to ni. Ki kala na, tanga woro pe yeri. ²¹ Pɛ Yenɛle li jen, eɛn fɔ, pe woro nali gbogo mbaa li shari paa yege nɔga na ki daga paa ki piin Yenɛle li kan. Eɛn fɔ, pe jatere wi kanɔga ma pye go fu, a pe tijinliwe fu kotoro ti kanɔga ma wɔ pe na. ²² Paa pe ye jate pe yen tijinliwe fenne, ma si yala pe yen lembire. ²³ Yenɛle na gbɔgɔwɔ pi yen li woo, lo na li se ku, naa pe mbaa li gbogo, a pɛ si yaara yanlere ta te, a ti senwee wi le, wo nɔga wi yen kufɔ, naa sannjere ti ni, naa wonɔgaala mbele pe yen tɔrɔ tijere

†1.17: Aba 2.4.

tijere ni pe ni, naa nda ti maa fulolo lara na ti ni, nɛɛ to gbogo.

²⁴ Ki kala na, Yenɲele li pe yaga, a paa fyɔngɔ* kapyere piin ma yala jogo kagala ngele ke wa pe kotogo na ke ni, fɔ a paa ferɛmbandawa kapyere piin pe yɛɛ ni pe wire ti ni. ²⁵ Pɛ Yenɲele li kaselege sɛnre ti kanɲga mari pye yagbolo. Yaara nda Yenɲele li da to paa gbogo na tunɲgo piin ti kan, lo na li yen Dafɔ ma lo yaga wa. Lo li daga mbaa sɔnni fɔ sanga pyew. Anmiina*.

²⁶ Ki kala na, Yenɲele li pe yaga, a ferɛmbandawa kagala ke la na pe taa. Kala na Yenɲele li gbegele naja naa jele pe kan, a pe jele jate pɛli kanɲga na nɲga kii yala ko piin. ²⁷ Ki pyelɔmɔ nungba pi na, nambala fun pe woro na jaa mbaa jele kala piin jele pe ni. Mbaa sinle pe nambala yɛɛnle pe ni, a ko la na pe taa fɔ jɛnɲɛ. A nambala paa ferɛmbandawa kapyere piin pe yɛɛ ni fɔ na jɔlɔɔ taa, nɲga ki daga pe ni, naa pɛ laga Yenɲele li na we.

²⁸ Naa pɛ je pe woro na jaa mbe Yenɲele li jen, ki kala na, Yenɲele li pe yaga wa pe jatere nɲa wɛ jɔɔ wi ni, janɲgo kagala ngele kee yala, paa kee piin. ²⁹ Pe yen na kambasinɲge cɛnle pyew ki piin, ma yin nambewe, naa yegembatinwe, naa nambere, naa yenjara ni. Pe maa leele kuun, na wiin, na tijinliwe pee piin. Pe yen jogo pege naa yolegere ni. ³⁰ Pe yen leele mɛge jɔɔfenne. Yenɲele li yen ma pe mben. Paa la fere taa, pe yen yɛɛ nagawa naa yɛɛ gbɔɔwɔ ni.

Pe maa tipere ta fɔnndɔ nɔɔɔ kɔɔn mbaa piin. Paa la pe teele pe sɛnre ti nuru. ³¹ Tijinliwe woro pe ni. Paa yɔn fɔlɔ kɔn mbeli yɔn fili. Pe yen lenɲbaanla naa yewagafenne. ³² Pɛ Yenɲele li kiti kɔngɔ ki jen fɔ jɛnɲɛ, maga jen ma yo mbele paa tanri ko tangalɔmɔ mba po na, poro daga mbe ku. Ma si yala, pɛ koro naga kapyere cɛnle ti piin suyi. Mbe taga wa ko na naa, mbele paa ti piin, a pe kala li pe ndanla fun.

2 ¹ Ki kala na, mboro nɲa fuun maa sanmbala pe jeregi, tanga woro ma yeri; katugu na ma kaa sanmbala pe jeregi mbe sila ki kagala nungba ke piin, kona mboro jate maa kiti jaan ma yɛɛ na. ² Wɛge jen ma yo mbele pe maa ki kagala cɛnle ke piin, Yenɲele li yaa kiti kɔn pe na mbe yala kaselege ki ni. ³ Mboro nɲa maa mbele pe yen naga kagala ke piin pe jeregi, ma si yala, mboro fun ma yen na ke piin, maa ki jate ma yaa shɔ Yenɲele li kiti kɔngɔ ki ni wi le? ⁴ Yenɲele li kajɛnɲɛ pyewe gbɔɔ, naa kagala ngele li maa kunni li yɛɛ ni, naa li kala yagawa, to nda ti se jen mbe kɔ, maa ti jate ti woro yaraga ka wi le? Ma sigi jen mbe yo Yenɲele li kajɛnɲɛ pyege ki mbe ya mbɔɔn kan mɔɔ kapere ti jen mari yaga wi le? ⁵ Eɛn fɔ, naa ma kotogo ki yen ma nɲban, ma si woro na jaa mbɔɔn nawa pi kanɲga, ki kala na, ma yen na jɔlɔɔ gbɛnɲge teri nɔɔ yɛɛ singi, pilige nɲga ni Yenɲele li yaa ka li kiti sinɲɛ wi kɔn, mbeli nanɲbanwa pi naga we. ⁶ Yenɲele li yaa ka lere

nunḡba nunḡba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni. ⁷Mbele ka koro mbaa kajenḡe piin papaga ni, mbaa ḡbḡḡwḡ naa sḡnḡ, naa wire nda ti se fḡḡḡ ti lagajaa, Yenḡele li yaa ka yinwege mbakḡḡ ki kan pe yeri. ⁸Ɛen fḡ, mbele pe maa kendige woo, ma je kaselege ki na, ma yenle kambasinḡe ki na, li nanḡbanwa naa li kayanḡa ki yaa ka poro ta. ⁹Mbele fuun pe maa tipege piin, pe yaa ka jḡḡḡ naa yewereḡe ta, ki konḡbanḡa Zhufuye* poro ḡben, ko puḡḡo na, mbele fuun pe woro Zhufuye pe ni. ¹⁰Ɛen fḡ, Yenḡele li yaa ka ḡbḡḡwḡ, naa sḡnḡ, naa yeyinḡe kan mbele fuun paa kajenḡe piin pe yeri, ki konḡbanḡa Zhufuye poro ḡben, ko puḡḡo na, mbele pe woro Zhufuye pe ni; ¹¹katugu Yenḡele laa lere wḡ lere ni.

¹²Mbele fuun paa kapege ki piin ma pye pee Moyisi lasiri* wi jen, pe yaa ka ye jḡḡḡ ki lasiri wi fu na. Mbele fuun pe nee kapege ki piin maga ta pe lasiri wi jen, kiti yaa ka kḡn pe na mbe yala ki lasiri wi ni. ¹³Mbele pe maa lasiri senre ti nuru ko ce, poro ma pe yen ma sin Yenḡele li yeḡe na, Ɛen fḡ, mbele pe maa tanri ti na poro li yaa kaa jate lesinmbele. ¹⁴Cengele sanḡgala woolo poro na, poro mbele lasiri wi woro pe yeri, na pe kaa tanri mbaa yala ḡḡa lasiri wḡ yo ki ni pe ye, kona ki cen pe pye lasiri pe ye kan, ali maga ta lasiri wi woro pe yeri o. ¹⁵Pe maa ki nari ma yo ḡḡa lasiri wila yuun

ma yo kila piin, ki yen wa pe kotogo na. Pe nawa jatere wi maa ki wogo ki nari fun. Wagati wa ni, pe jatere wi maa pe jeregi, nakoma wagati wa ni, wi maa tanga kaan pe yeri. ¹⁶Pa ki yaa ka naga ma, na Yenḡele liga ka leele pe kagala ḡgele ke yen ma lara wa pe yinwege ki ni ke kiti wi kḡn Zhezu Kirisi wi kee pilige ḡḡa ni, mbe yala Sentanra nda mila yuun ti ni.

**Zhufu jenḡe wo
naa Moyisi lasiri wi ni**

¹⁷Ɛen fḡ, mboro ḡa maa ma ye Ƴenri Zhufuye woo, mḡḡo jigi wi taga lasiri wi na, nḡḡo ye Ƴbogo ma Yenḡele li kala na. ¹⁸Mà Yenḡele li nandanwa kala li jen. Pḡḡn naga lasiri wi ni, a mà ḡḡa ki yen jenḡe ki jen maga wḡ. ¹⁹Maa ki sḡnri ma yen mbele pe yen fyḡḡnḡ Yenḡele konḡ li kanḡḡḡḡ pe yeḡe sinfḡ, ma pye paa yanwa yen mbele pe yen wa wḡḡḡ pi ni pe kan. ²⁰Mà yo ma yen lembire ti jiligefḡ naa piile pe nagafḡ, katugu mà kajenme jembe naa kaselege ki ni fuun ki ta wa lasiri wi ni. ²¹Mboro we, mboro ḡa maa sanmbala pe nari, mboro jate ma woro nḡḡo ye nari wi le? Mboro ḡa maa Yenḡele senre ti yuun ma yo paga kaa yuun, a mboro nee yuun! ²²Mboro ḡa ma yo paga kaa keenre piin, a mboro nee ti piin! Mboro ḡa yarisunndo tḡḡn mben, a mboro nee ti ḡbḡḡsara yaara to lee! ²³Mboro ḡa maa ma ye Ƴbogo, naa mà lasiri wi ta ki kala na, a mboro nee lasiri wi jogo na Yenḡele li tifaga! ²⁴Ko

Yenɲele senre sewe wi yen na yuun ma yo fɔ: «Yoro Zhufuye ye kala na, cengele sanɲgala ke yen na Yenɲele li mege ki jogo†.»

²⁵Na ma kaa tanri lasiri wi na, pa kenrekenre* wi ma pye tɔnli ni ma yeri. Eɛn fɔ, na ma kaa lasiri wi jogo, kona ki ma cen ndeɛ ma sila kenrekenre. ²⁶Lere ɲa wii kenrekenre na wi kaa tanri lasiri koɲgolo ke na, pa Yenɲele li se la wi jate ndeɛ wi kenrekenre wi le? ²⁷Lere ɲa wii kenrekenre wire to na, neɛ tanri na yala lasiri wi ni, wi yaa ka kiti kɔn ma na, mboro ɲa maa lasiri wi jogo we, ali maga ta lasiri wi yen ma yɔnɔɔ ma kan ma yeri, a ma kenrekenre o. ²⁸ɲa wi yen Zhufuye woo yege yanwa po na, wo ma wi yen Zhufu jenne we. Kenrekenre jenne we, wo ma ɲa wi ma pye wire ti na. ²⁹Eɛn fɔ, Zhufu jenne we, wo wi yen ɲa wi ma pye Zhufu wa wi nawa, wi kotogo ki ma pye ma sin Yenɲele li yege na. Yenɲele li Yinnekpoyi lo li ma ko tunɲo ko pye, ko woro lasiri ɲa wi yɔnɔɔ wo tunɲo. Ki Zhufu jenne we, Yenɲele lo li maa wi sɔnni, leele poro ma.

3¹Ki pye ma, Zhufuye* pe mbɔnrɔ go ko yen kikiin? Kenrekenre* wi kayɔngɔ ko yen kikiin? ²Wi kayɔngɔ ki gbɔgo yege ki ni fuun ki na. Ki koɲbanɲa, Yenɲele laa li senre ti telege Zhufuye poro na. ³Wee yo mele san? Ki kaa pye wa pe ni, pele sila

taga Yenɲele li na, ko mbe ya ti Yenɲele li je li yo li se pye senre nunɲba yofɔ le? ⁴Ayoo de. Ki daga leele pege jen fɔ Yenɲele li yen kaselege yofɔ, a leele pe ni fuun pe pye yagboyoolo, paa yege ɲga na ki yen ma yɔnɔɔ ma yo fɔ:

Ki daga pege jen pe yo ma yen sinɲe wa ma senyoro ti ni.

Na paga si kiti kɔn ma na, ma tanga ta†.

⁵Eɛn fɔ, na kaa pye kapege ɲga waa piin ko ki yen naga nari ma yo Yenɲele li yen ma sin, wee yo mele? Na Yenɲele liga woro mbele waa kapere ti piin we le jɔɔɔ, ko mbe pye li woro ma sin le? Mila para na yala senwee piile paralɔmɔ po ni. ⁶Ki woro ma. Katugu ki pye Yenɲele li woro ma sin, li jen na kiti kɔn dunruya woolo* pe na mele?

⁷Na kaa pye na yagbogowo pi ni, mi yen na Yenɲele li kaselege ki nari naga finligi na kee yege, konaa nali gbogo, yinɲi na kiti mbe si kɔn na na fɔ mi yen kapere pyefɔ?

⁸Naga yen ma, yinɲi na wee si daga mbe yo fɔ: «Ye ti waa tipege piin, janɲo kajenɲe mbaa yinrigi wa ki ni?» Leele pele yen nala mege ki jogo ma yo pa mila yuun ma. Ki leele ki yen ma sin pe pe le jɔɔɔ.

Lere wo wa woro wa ma sin

⁹Ki yen mele san? Woro mbele Zhufuye, we mbɔnrɔ leele sanmbala pe na le? Ayoo de! Migi naga makɔ ma yo Zhufuye poro

†2.24: Eza 52.5.

†3.4: Yuuro 51.6.

naa mbele pe woro Zhufuye pe yen wa kapere ti kulowo pi ni.
¹⁰Yenñele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Lere wo wa woro wa ŋa wi yen sinñe, ali nunɓba san†.

¹¹*Lere wo wa woro wa ma jilige.*

Lere wo wa woro wa na Yenñele li lagajaa.

Pe ni fuun pè punɓo, pè pinle ma jɔɔ.

¹²*Lere wo wa woro wa ŋa wi yen na kajenɓe piin, ali nunɓba san†.*

¹³*Senre nda ti maa yinrigi wa pe yagbotiire ti ni, ti yen ma tisaw paa fanga yen, ŋga ki yen ma yenge.*

Pe ma pe ŋgayinñele ke tɛge na leele lele.

Pe yɔn senre ti yen paa wɔɔɔ shɔnrɔ yen†.

¹⁴*Danɓa senre naa senpenre ti yen wa pe yɔn†.*

¹⁵*Pe yɔnɔɔwɔ kè wege legbogo ki na.*

¹⁶*Tɔnɔɔwɔ naa jɔɔwɔ po pi yen wa pe torosara ti ni.*

¹⁷*Pee yeyinñe konɔ li jen†.*

¹⁸*Pe maa pe yinwege ki piin, paa la fyɛ Yenñele li yege†.*

¹⁹Wège jen ma yo ŋga fuun lasiri* wi yen na yuun, wi yen naga yuun mbele pe yen wa lasiri konɔ li

ni poro kan, jaŋgo leele pe ni fuun pe yɔn ki tɔn paga ka ya kaferege kan, Yenñele li kiti wi to dunruya woolo pe ni fuun pe na. ²⁰Ki kala na, lere wo wa se ka pye lesinñe Yenñele li yege na, naa wila ŋga lasiri wila yuun ki piin ko kala na; katugu lasiri wo ma lere wi kan wi maga jen ma yo wì kapege pye.

KONƆ NA YENÑELE LI TEGE MBE SHƆWƆ PI KAN

3.21--4.25

Yenñele li ma lere wi shɔ yege ŋga na ki ŋga

²¹Ɛɛn fɔ yinɓɔ, Yenñele li yen naga nari we na paa yege ŋga na li yen na we piin lesinmbele li yee yege na we, lasiri wo ma wigi wogo ki pye. Lasiri wo naa Yenñele yɔn senre yofenne* pe ni, paa para ki wogo ki na. ²²Yenñele li maa leele pe piin lesinmbele li yee yege na, naa pè taga Zhezu Kirisi wi na we. Mbele fuun paa tari Kirisi* wi na, li yen naga piin pe kan ma, ²³katugu lii wa wɔ wa ni, leele pe ni fuun pè kapege pye, pe ni fuun pè Yenñele li gbɔɔwɔ pi la. ²⁴Ɛɛn fɔ, Yenñele li yinme pi kala na, li yen na pe piin lesinmbele waga, Zhezu Kirisi ŋa wi yen na pe go shoo wi fanɓga

†3.10: Yofɔ 7.20.

†3.11-12: Yuuro 14.1-3.

†3.13: Yuuro 5.10; Zhere 9.3,5; Yuuro 140.4.

†3.14: Yuuro 10.7.

†3.15-17: Eza 59.7-8; Yomi 1.16.

†3.18: Yuuro 36.2.

na. ²⁵Yenjele làa wi wɔ saraga*, jaŋgo wi kunwɔ pi kala na, wi pye kapere ti kala yagafɔ leele pe na, mbele paa tari wi na we. Yenjele li ko pye ma, maga naga fɔ li yen ma sin; katugu kapere nda leele paa pye faa, làa ti kun li yee ni, li sila ti kayan̄ga wɔ pe ni. ²⁶Een fɔ, wagati ŋa wi ni, li yen naga nari paa yege ŋa na li yen na leele pe piin lesinmbele we; katugu li yen ma sin, n̄ee mbele fuun paa tari Zhezu wi na pe piin lesinmbele.

²⁷Tanga yen leele pe yeri paa pe yee gbogo naa le? Ayoo, ali nun̄gba san ko woro wa. Yin̄gi na? Iŋga lasiri wila yuun, pe yen na tanri ki na ko kala na le? Ayoo de. Een fɔ, p̄e taga Kirisi wi na ko k̄i ti. ²⁸Katugu we yen naga jate ma yo lere wi ma pye lesin̄ŋe Yenjele li yege na, naa w̄i taga Kirisi wi na ko kala na, een fɔ, kii c̄en nd̄ee naa wila tanri ŋga lasiri wila yuun ki na ko ki ma ti. ²⁹Nakoma Yenjele li yen Zhufuye poro nun̄gba wolo le? Li woro cengele san̄gala ke Yenjele fun wi le? Kaselege ko na, li yen cengele san̄gala ke Yenjele fun. ³⁰K̄i kaa pye Yenjele nun̄gba li yen wa, li yaa Zhufuye pe pye lesinmbele pe tagawa po kala na, mbe cengele san̄gala ke pye lesinmbele ke tagawa pi kala na fun. ³¹Ko ki naga ma yo we yen na lasiri wi jaan tagawa pi kala na le? Ayoo de, w̄ege jen ma yo wi kayan̄gɔ k̄i gbɔgɔ.

**Yege nagawa mba p̄i naga
Abirhamu wi kan̄gɔlɔ**

4 ¹Ki pye ma, yin̄gi we yaa yo we tele Abirhamu wi wogo na senwee c̄enl̄emɔ pi kan̄gɔlɔ? Yin̄gi yaraga wila ta? ²N̄d̄ee ki pye Abirhamu wila pye lesin̄ŋe Yenjele li yege na kapyere nda wila pye to kala na, wi mbaa ya mbaa wi yee gbogo. Een fɔ, Yenjele li yege na, ki sila pye ma. ³Ma jen Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ: «*Abirhamu wila taga Yenjele li na, a li n̄ee wi jate lesin̄ŋe wi tagawa pi kala na*†.» ⁴Ma si yala, lere ŋa wi maa tun̄ŋo piin, wi ma sara ta. Ki sara paa laa jate wi kan ki fɔ wi yeri paa yarikanga yen, wi maa jate wi daga wi ni win. ⁵Lere ŋa wii k̄ee kan wi tun̄ŋo pyege ko na, een fɔ, wi ma taga Yenjele na li ma kapege pyefɔ wi pye lesin̄ŋe li na, Yenjele li yaa ki fɔ wi pye lesin̄ŋe wi tagawa pi kala na. ⁶Ki pyel̄omɔ nun̄gba pi na, lere ŋa Yenjele li maa jate lesin̄ŋe, mbege ta kapyere nda wila piin to fan̄ŋa ma, ferewe mba ki fɔ wi yaa ta, Davidi la para pi senre na ma yo fɔ:

⁷*Mbele Yenjele li pe kajɔgɔɔ ti
kala yaga pe na,
ma pe kapere ti laga pe na, ferewe
yen pe woo!*

⁸*Lere ŋa we Fɔ* wi woro naa
kapege ki jate wi go na naa,
ferewe yen wi woo*†!

†4.3: Zhen̄e 15.6.

†4.7-8: Yuuro 32.1-2.

⁹Ki ferewe pi yen mbele pè kenrekenre* poro nungba woo le? Mbele pee kenrekenre pi woro poro fun pe woo wi le? Koyi nga wè yo makɔ ma yo fɔ: «Yenjele làa Abirahamu wi jate lesinje wi tagawa pi kala na.» ¹⁰Ki wogo kila pye wagati wiwiin? Kila pye ma yala Abirahamu wì kenrekenre makɔ lee wi fa kenrekenre gben? Ayoo de, ki sila pye mbe yala wi kenrekenre makɔ, een fɔ, kila pye ma yala wi fa kenrekenre gben. ¹¹Abirahamu wila kaa kenrekenre wi ta pungo na paa kacen yen. Wila pye tegerè naga nari fɔ Yenjele làa wi jate paa lesinje yen wi tagawa pi kala na. Kila yala wi fa kenrekenre gben. Kì pye ma, mbele fuun pè taga Yenjele li na maga ta pee kenrekenre, Abirahamu wi yen pe to. A Yenjele laa pe jate paa lesinmbele yen. ¹²Mbele pè kenrekenre, wi yen pe to fun, poro mbele pee ki da kenrekenre wo nungba na we. Een fɔ, a paa tanri tagawa konɔ li na paa we to Abirahamu wi yen, wo ɲa wila taga Yenjele li na, na wi fa kenrekenre gben we.

Abirahamu wila Yenjele li yɔn fɔlɔ li ta wi tagawa po kala na

¹³Yenjele làa yɔn fɔlɔ* kɔn Abirahamu naa wi setirige piile pe yeri ma yo pe yaa ka tara ti ta paa kɔrɔgɔ yen. Ki yɔn fɔlɔ li sila kɔn, katugu Abirahamu wila pye na

tanri lasiri* wi na, een fɔ, katugu Yenjele làa wi jate paa lesinje yen, wi tagawa pi kala na. ¹⁴Ndeɛ ki pye mbele pe yen na tanri lasiri wi na, poro nungba pe jen naga kɔrɔgɔ ki ta, anmɛ mbe taga Zhezu wi na, ki jen na pye kayɔngɔ fu, yɔn fɔlɔ na Yenjele li kɔn li jen na pye wagafe. ¹⁵Katugu lasiri wo maa paan Yenjele li nanɲbanwa pi ni. Een fɔ, lasiri wi woro laga nga na, lasiri jɔgɔwɔ na pye wa fun.

¹⁶Ki pye ma, Yenjele làa yɔn fɔlɔ li kɔn tagawa po kala na, janɲo li pye yarikanga nga ki ma kan waga we, Abirahamu setirige piile pe ni fuun pe li ta. Mbele paa tanri lasiri wi na, liga ka pye poro nungba wolo, een fɔ, li pye mbele paa tari Yenjele li na pe wolo fun paa yege nga na Abirahamu wila taga li na we. Wo wi yen we ni fuun we tele we, ¹⁷paa yege nga na Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ: «*Mɔɔ tege ma pye cengele legere to†.*» Yenjele na wila taga li na, li yege na wi yen we to. Yenjele le, lo li maa yinwege ki kaan kuulo pe yeri, na yaara nda ti sila pye laga faa ti piin ti maa yinrigi laga. ¹⁸Ali maga ta jigi tagasaga sila pye kala na ni, Abirahamu wila taga Yenjele li na maa jigi wi taga ki kala li na. A wì si pye kona cengele legere to, ma yala nga Yenjele làa yo maa kan ki ni, fɔ: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka lege ma†.*» ¹⁹Wila ta paa yele cenme yen, een fɔ, wi tagawa

†4.17: Zhene 17.5.

†4.18: Zhene 15.5.

mba wila taga Yenŋele li na pi sila kologo, naa wila pye na sɔnri wi wire ti na, nda tila pye ndeɛ ti ku makɔ we, naa wi jɔ Sara wi wogo ki na, wo ŋa wila toro pisege na we. ²⁰Wi tagawa pi sila kɔ, wi sila si sigi Yenŋele laa yɔn fɔlɔ na kɔn wi yeri li na. Eɛn fɔ, wi tagawa pila fanŋga kan wi yeri, a wila Yenŋele li gbogo. ²¹Wila taga ki na jɛŋge ma yo yaraga ŋga Yenŋele laa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan wi yeri, yawa yen li ni ligi pye ligi yɔn fili. ²²Ko ki ti naa Abirahamu wila taga Yenŋele li na, *laa wi jate paa lesinŋe yen.* ²³Eɛn fɔ, senre nda ti yen ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Laa wi jate paa lesinŋe yen†*» tii yɔnlɔgɔ wo nuŋgba mege ni. ²⁴Tila yɔnlɔgɔ woro fun we kala na, woro mbele we daga mbaa jate paa lesinmbele yen we. Woro mbele wè taga Yenŋele li na, lo na laa we Fɔ Zhezu wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni we. ²⁵Yenŋele laa wi kan, a wì ku we kapere ti kala na, a lì suu yen maa yirige wa kunwɔ pi ni mbe we pye lesinmbele li yee yege na.

**YINWEFƆNŊGƆ KI MA TA
KIRISI WO FANŊGA NA**

5--8

We yen yeyinŋe na Yenŋele li ni

5 ¹Kì pye ma, Yenŋele lî we pye lesinmbele li yee yege na, naa wè taga Zhezu wi na ki kala na. Yinŋɔ we yen yeyinŋe na li ni we Fɔ* Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

²Zhezu wi fanŋga na, naa wè taga wi na ki kala na, wè ya ma fulo Yenŋele li yinme pi tanla, po mba we yen wa pi ni yinŋɔ we. Ŋga ki yen na nayinme kaan we yeri, ko ki yen jigi ŋa wè ta mbe we tasaga ta wa Yenŋele li gbɔgɔwɔ pi ni we. ³Ko nuŋgba ma, eɛn fɔ, we yen na yɔgɔri yere wa we jɔlɔgɔ kagala ke ni; katugu wège jen ma yo jɔlɔgɔ ki ma lere wi kan wi maa kala kunni wi yee ni. ⁴Mbe kala kun yee ni, ko ma lere wi kan wi ma fanŋga ta wamawelewe pi na, wamawelewe po ma jigi tagasaga kan lere wi yeri. ⁵Ki jigi tagasaga kila lere puŋgo, katugu Yenŋele lili ndanlawa pi le wa we kotoro na Yinnekpoyi na lî kan we yeri lo fanŋga na.

⁶Sanga ŋa ni wàa pye fanŋga fu, a Kirisi* wì si ku lepeele pe kan, wagati ŋa Yenŋele laa kɔn wi ni. ⁷Ki yen ma ŋgban wa mbe yenle wi ku lesinŋe kala na. Kana lere wa mbe kotogo ta mbe ku lejenŋe wa kala na. ⁸Eɛn fɔ, we yen ma Yenŋele li ndanla yege ŋga na, pa ligi naga we na yeen we, naa wàa pye kapere pyefenne bere, a Kirisi wì ku we kan. ⁹Wi kasanwa pi fanŋga na, wè pye lesinmbele li yege na. Kì pye ma, wi yaa ka we shɔ Yenŋele li nanŋbanwa pi ni. ¹⁰Wàa pye Yenŋele li juguye, eɛn fɔ, lî tanwa ja we ni li Pinambyɔ wi kunwɔ pi fanŋga na. Lì kaa tanwa le we ni makɔ, we yaa shɔ kaselege li Pinambyɔ wi yinwege ki fanŋga

†4.23: Zhenɛ 15.6.

na. ¹¹ Ko nuᅅgba ma, ɛɛn fɔ, we yen na yɔgɔri jɛᅅge mbe we ta Yenᅅle li ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanᅅga na. Wo wì we kan, a wè tanwa ta Yenᅅle li ni yinᅅo.

Adama naa Kirisi pe kapege kì gbɔn lelegere na

¹² Kapege kì ye laga dunruya wi ni lere nuᅅgba kala na, wowi ᅅa Adama we. A kapege kì si pan kunwɔ pi ni. Kì pye ma, kunwɔ pì gbɔn leele pe ni fuun pe na, katugu pe ni fuun pè kapege pye. ¹³ Sanga ᅅa ni Yenᅅle li fa lasiri* wi kan Moyisi wi yeri, kapege kila pye laga dunruya wi ni makɔ, ɛɛn fɔ, naa lasiri wi sila pye laga gbɛn, ki kala na, Yenᅅle li sila pye na kapege ki jate. ¹⁴ Ma si yala, maga le wa Adama wagati wi na ma pan ma gbɔn Moyisi wagati wi na, kunwɔ pì fanᅅga ta leele pe na, ali mbele pe sila kapege pye paa Adama wi yen, wo ᅅa wìla Yenᅅle li senyoro ti ke we. ᅅa wi mbaa pan, Adama wo wìla pye wi yanlɛɛ we.

¹⁵ ɛɛn fɔ, Adama wi kajɔgɔ ko se ya taanla yarikanga ᅅga Yenᅅle li ma kan waga ko ni. Ki yen kaselege fɔ lelegere ku ki lere nuᅅgba wi kajɔgɔ ki kala na. ɛɛn fɔ, Yenᅅle li yinᅅe pì gbɔgɔ ma wɛ, yarikanga ᅅga lì kan waga lelegere yeri lere nuᅅgba fanᅅga na, wo ᅅa wi yen Zhezu Kirisi we, ki yen kagbɔgɔ naa ma wɛ. ¹⁶ Yenᅅle li yarikanga ki tulugo ki yen ki ye ki lere nuᅅgba wi kapege ki ni. Ki lere nuᅅgba wi kapege ko kigi kan kiti

to leele pe na, ma jɔlɔgɔ kan pe yeri. Ma si yala, kajɔgɔ legere pyeᅅgɔlɔ, yarikanga ᅅga Yenᅅle lì kan waga, kì leele pe kan pe pye lesinmbele Yenᅅle li yege na. ¹⁷ Ki yen kaselege fɔ lere nuᅅgba kapege ko kì ti kunwɔ pì fanᅅga ta leele pe na ki lere nuᅅgba wi kala na. ɛɛn fɔ, Zhezu Kirisi nuᅅgba wi fanᅅga na, wè yarilegere ta tiyɔᅅgɔ. Mbele fuun paa Yenᅅle li yinᅅe gbɔɔ pi taa, naa li yarikanga ᅅga ki yen kasinᅅge wogo ki ni, pe yaa ka yinwege ta mbaa wunluwɔ piin Kirisi wi kala na.

¹⁸ Kì pye ma, yege ᅅga na Adama nuᅅgba wi kajɔgɔ kì leele pe ni fuun pe pye ma pe le jɔlɔgɔ, ki pyelɔmɔ nuᅅgba pi na, Zhezu Kirisi nuᅅgba wi kasinᅅge kì leele pe ni fuun pe shɔ Yenᅅle li kiti kɔᅅgɔ ki ni, ma yinwege kan pe yeri. ¹⁹ Yege ᅅga na lere nuᅅgba wìla Yenᅅle li senre ti ke, a kì lelegere pye kapere pyefenne, ki pyelɔmɔ nuᅅgba pi na, lere nuᅅgba wi senre logowo pi kala na, lelegere yaa pye lesinmbele Yenᅅle li yege na.

²⁰ Lasiri pàa wi kan janᅅo leele pege jen fɔ kajɔgɔ ti yen na lege. ɛɛn fɔ, kapere tì lege laga ᅅga na, Yenᅅle li yinᅅe pì gbɔgɔ wama naa jɛᅅge ma wɛ. ²¹ Kì pye ma, yege ᅅga na kapege kì fanᅅga ta kunwɔ pi kala na, ki pyelɔmɔ nuᅅgba pi na, Yenᅅle li yinᅅe pì fanᅅga ta kasinᅅge ki kala na mbe yinwege mbakɔgɔ kan we yeri, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanᅅga na.

**Wè ku kapege ki yeri ma
yinwege ta Kirisi wi fannga na**

6¹ We yaa yo mele san? We daga mbe koro mbaa kapege ki piin, jango Yenŋele li yinme pila gbogo pila kee le? ² Ayoo de. Wè ku kapege[†] ko yeri, mele wee koro waa kapege ki piin naa? ³ Ye sigi jen mbe yo woro mbele wàa batize* mbe pye nunŋba Zhezu Kirisi wi ni, wàa batize ma pye nunŋba wi ni wa wi kunwɔ pi ni wi le? ⁴ Wa we batemu* pyege ki ni, pàa we le wi ni ja, we ta we pye ndeε we pinle ma ku wi ni ja; jango yege ŋga na Kirisi* wila yen ma yiri wa kunwɔ pi ni we To wi yawa gbɔ pi fannga na, woro fun waa tanri yinwefɔnŋɔ na ma.

⁵ Katugu na kaa pye we pye nunŋba wi ni wa wi kulɔmɔ pi ni, pa we yaa ka pye nunŋba wi ni ma fun mbe yen mbe yiri wa kunwɔ pi ni paa wi yen. ⁶ Ye ti wege jen we yo fɔ: Wàa pye lere ŋa cenle faa, pè wo kan wa tiparaga* ki na Kirisi wi ni ja, jango ki kapere wire ti fannga ki kɔ ki wɔ wa, waga ka pye naa kapege ki kulolo. ⁷ Katugu ŋa ka ku wo ma shɔ kapege ki ni. ⁸ Na kaa pye we pinle ma ku Kirisi wi ni ja, wè taga ki na ma yo we yaa ka pye yinwege na wi ni ja fun. ⁹ Wège jen ma yo naa Kirisi wì kaa yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi se ka ku naa fyew, kunwɔ pi se fannga ta wi na naa. ¹⁰ Kunwɔ mba wì ku, wì ku kusaga nunŋba pe, ma fannga ta

kapege ki na. Eεn fɔ yinŋɔ, yinwege ŋga wi yen na piin, wi yen naga piin Yenŋele lo kan. ¹¹ Ki pyelɔmɔ nunŋba pi na, yoro fun yaa ye yeε jate ndeε ye ku kapege ki yeri, ma pye yinwege na Yenŋele li kan, wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

¹² Ki kala na, yaga ka ti kapege ki cen ye wire nda ti yen kuworo ti go na naa, mbe ye kan yaa ki wire ti jogo kagala ke piin. ¹³ Yaga ka ye wire lara ti yaga kapege ki kan paa tunŋgo pyeyaara yen, mbaa kapege ki piin. Eεn fɔ, ye ye yeε kan Yenŋele li yeri, paa leele mbele pè ku ma yiri wa kunwɔ pi ni poro pele yen. Ye ye yeε kan pew li tunŋgo ki yeri paa tunŋgo pyeyaara yen, mbaa kasinŋge piin. ¹⁴ Kapege kii daga mbe fannga ta ye na, katugu ye woro wa lasiri wi fannga ki ni, eεn fɔ, pa ye yen wa Yenŋele li yinme pi fannga ki ni.

Ye pye kasingge ki kulolo

¹⁵ Ki yen mele san? Naa we woro wa lasiri wi fannga ki ni, eεn fɔ, pa we yen wa Yenŋele li yinme pi fannga ki ni, ki kala na we daga mbaa kapege ki piin wi le? Ayoo de! ¹⁶ Yege jen ma yo na yaga ye yeε kan lere wa yeri mbaa tunŋgo piin wi kan, mbaa wi senre ti nuru, ye ma pye ki lerefɔ ŋa yaa wi senre ti nuru wi kulolo. Na ki ka pye kapege ki kulowo powi, ki kɔsaga ki yen kunwɔ. Na ki ka pye Yenŋele li senre to ye yen na nuru, ye yaa

[†]6.2: *Wè ku kapege ko yeri:* Ko kɔrɔ wo yen fɔ kapege kii fannga ta we na.

pye lesinmbele wa ye yinwege ki ni Yenŋele li yege na. ¹⁷ Eɛn fɔ, waa Yenŋele li sɔnni, yoro mbele faa yàa pye kapege ki kulolo, yingɔ pè ye naga nagawa mba ni, yè yenle pi na ye kotogo ki ni fuun ki ni. ¹⁸ Yè shɔ ma wɔ wa kapege ki ni, yingɔ yè kanŋga ma pye Yenŋele li tunmbyeele mbaa kasingge piin. ¹⁹ Mi yen na para ye ni senwee pyɔ paralɔmɔ ni, naa ye fanŋga kɪ kologo mbe senre kɔɔ jen ki kala na. Faa yàa ye wire lara ti kan, a tì pye fyɔngɔ* kapyere naa tipere ti kulolo, na kafaara piin. Ki pyelɔmɔ nunŋba pi na, yingɔ ni, ye ye wire lara ti kan ti pye kasingge ki kulolo, janŋo ye pye kpoyi* Yenŋele li yege na.

²⁰ Sanga ŋa ni yàa pye kapege ki kulolo, yàa pye ye yeɛ woolo, ye sila jori mbaa ŋa ki yen ma sin ki piin.

²¹ Yinŋi tɔnli ye ta wa kagala ŋgele yè pye, a yingɔ kaa ferɛ waa ye na ke ni? Ki kagala ke kɔwɔ pi yen kunwɔ. ²² Eɛn fɔ, yingɔ ni, yè shɔ kapege ki ni na tunŋgo piin Yenŋele li kan. Tɔnli ŋa yè ta, wo wi yen fɔ yè pye kpoyi Yenŋele li yege na, ki kɔsaga ki yen yinwege mbakɔɔ. ²³ Katugu kapege ki sara wi yen kunwɔ. Eɛn fɔ, yarikanga ŋga Yenŋele li maa kaan waga, ko ki yen yinwege mbakɔɔ ŋga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ* Zhezu Kirisi wi ni.

**Tagafenne pè shɔ
lasiri wi fanŋga ki ni**

7 ¹ Sefenne, ŋga mi yaa yo ye kan, ye yen maga jen makɔ fɔ jɛŋge, katugu ye yen ma lasiri* wi jen. Lasiri wi ma pye lere wi go na sanga ŋa ni wi yen yinwege na we. ² Kì pye ma, jele ŋa wì pɔri naŋa yeri, wi yen ma pɔ wi pɔlɔ wi na lasiri wi fanŋga na, mboo pɔlɔ wi ta wi yen yinwege na we. Eɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ku, kona, wi ma shɔ lasiri ŋa wila wi pɔ wi na wi keɛ. ³ Ki kala na, mboo pɔlɔ wi ta yinwege na, na wiga pye naŋa wa yeri naa wi jɔ, pa pe yaa laa yinri keɛnre lifɔ. Eɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga si ku, wi ma shɔ ki lasiri wi keɛ, kona wi mbe ya pye naŋa wa yege jɔ, pa pe saa wi yinri keɛnre lifɔ. ⁴ Yoro fun sefenne, pa ye wogo ki yen ma fun. Naa yè pye wire nunŋba Kirisi* wi ni ki kala na, yè ku lasiri wi yeri, ma pye Kirisi wi woolo, wo wì yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, janŋo we ta waa tunŋgo jɛŋge piin Yenŋele li kan. ⁵ Ma jen sanga ŋa ni wàa pye na we yinwege ki piin na yala we jogo leɛ wi ni, jogo pere nda lasiri wila ti la wa we na, tila pye na tunŋgo piin wa we wire ti ni fuun ti ni, na kee we ni wa kunwɔ pi ni. ⁶ Eɛn fɔ koni, wè shɔ lasiri wi fanŋga ki yeri, katugu ŋga kila we yigi ma we pye kasopiile, wè ku ko yeri. Kì pye ma, we mbe ya mbaa tunŋgo piin Yenŋele li kan pyelɔmɔ fɔnmbo na, wa Yinnekpoyi li fanŋga ki ni. Ko se pye paa pyelɔmɔ leɛ pi yen,

wa lasiri ŋa wi yen ma yɔnlɔɔ wi fanŋga ki ni.

**Moyisi lasiri wila lere sho
wi kapege ki ni**

⁷We yaa yo mɛɛ san? Lasiri wi yen kapege le? Ayoo de. Eɛn fɔ, lasiri wilan kan, a mi yaraga ŋga pe yinri kapege ki jen; katugu mbe yege yirige yaraga na ki yen yege ŋga na, mi se jaga jen, ndeɛ ki pye lasiri wii jaga yo mbe yo fɔ: «Maga ka yege yirige yaraga na†.»

⁸Kapege ki pyelɔmɔ ta ki ŋgasele na li fanŋga na, ma ta ma yege yinriwe cenle pyew pi le wa na nawa; katugu na Yenŋele li lasiri wi woro wa, kapege ki ma pye yarikugo. ⁹Faa, naa Yenŋele li lasiri wi sila pye wa, mila pye yinwege na. Eɛn fɔ, naa ŋgasele li kaa pan, a kapege ki si yiri ma fanŋga ta, a mi si ku. ¹⁰Ki pye ma, ŋgasele na li kan mbe yinwege kan we yeri, mi wo yeri, li kanŋga ma pye kunwɔ. ¹¹Katugu kapege ki pyelɔmɔ ta, mɛɛ na fanla ŋgasele li fanŋga na, mala gbo.

¹²Ŋga ki yen wa, Yenŋele li lasiri wi yen kpoyi*, a ŋgasele li yen kpoyi, ma sin, ma yɔn. ¹³Yaraga ŋga ki yen yarijɛŋge, ko ki kanŋga ma pye na kunwɔ pi go le? Ayoo de. Kapege ko kigi pye. Kigi yeɛ naga ma yo ki yen kapege. Ki tunŋgo pye ŋga ki yen jɛŋge ki ni, mala kan mi ku. Ki pye ma, ŋgasele li fanŋga na, kapege ki yen na gbogo na seregi.

**Senwee wi yen na ŋgbeli
kapege ki ni**

¹⁴Wɛge jen ma yo Yenŋele li lasiri wi yen Yinnekpoyi li yaraga. Eɛn fɔ, mi wo yen senwee pyɔ ŋa wi yen fanŋga fu. Mi yen ndeɛ panla pere paa kulo yen kapege ki yeri. ¹⁵Ŋga mila piin mi woro naga kɔrɔ jenni, katugu mi kaa jaa mbe ŋga pye, mila ko pye. Ŋga kilan mben, ko mi maa piin. ¹⁶Ŋga mi woro na jaa mbe pye, na mi kaga pye, mi maga jen kona ma yo Yenŋele li lasiri wi yen ma yɔn. ¹⁷Kiga pye ma, mi ma mila ki piin. Eɛn fɔ, kapege ŋga ki yen wa na nawa, ko kila ki piin. ¹⁸Migi jen ma yo kajɛŋge woro wa na nawa, ko kɔrɔ wo yen wa mi jate na ni. Mi yen naga jaa mbaa kajɛŋge piin, eɛn fɔ, ki fanŋga woro na ni mbaa ki piin. ¹⁹Kajɛŋge ŋga mila jaa mbaa piin, mila la ko piin, eɛn fɔ, tipege ŋga mi woro na jaa mbaa piin, ko mi maa piin. ²⁰Ŋga mi woro na jaa mbaa piin, na mi kaa ki piin, kona, mi ma mila ki piin, eɛn fɔ, kapege ŋga ki yen wa na nawa ko kila ki piin.

²¹Migi pyelɔmɔ mba pi yan na yeɛ na, na mi kaa jaa mbe kajɛŋge ki pye, tipege ko ce ko mi ma ya ma pye. ²²Wa na nawa jate pi ni, Yenŋele li lasiri wilan ndanla fɔ jɛŋge. ²³Eɛn fɔ, mi lasiri fanŋga ka yege yan wa na wire ti ni. Ki yen na wiin na jatere wi yenle lasiri ŋa na wi ni. Kilan pye kulo, a mila kapege ki piin. Ki kapege ki yen wa na wire

†7.7: Eki 20.17.

ti ni. ²⁴ Mi yen tere na de! Ambɔ wi yaa na go shɔ ki wire nda tila na kaan kunwɔ pi yeri ti kɛɛ?

²⁵ Mi yen na Yenɲele li shari we Fɔ* Zhezu Kirisi wi fanɲga na.

Ki pye ma, na tijinliwɛ po ni, mi yen na tunɲgo piin na yala Yenɲele li lasiri wo ni. Eɛn fɔ, na wire to ni, mi yen na tunɲgo piin na yala kapege ki lasiri fanɲga ko ni.

Yinnekpoyi na li maa yinwege ki kaan

8 ¹ Eɛn fɔ koni, mbele pɛ pye nunɲgba Zhezu Kirisi wi ni, kiti kpe se to pe na naa. ² Katugu Yinnekpoyi na li maa yinwege ki kaan, naa wɛ pye nunɲgba Zhezu Kirisi wi ni ki kala na, li fanɲga kilan go shɔ kapege fanɲga ko naa kunwɔ pi kɛɛ. ³ ɲga Yenɲele li lasiri* wi saa ya mbe pye, naa senwee wire ti yen fanɲga fu mbaa wi gbogo ki kala na, Yenɲele li ko pye maga yɔn fili. Li kiti kɔn kapere nda tila tunɲgo piin wa senwee wire ti ni ti na, ma si li yɛera Pinambyɔ wi tun, a wi pan ma wire le paa senwee wire nda ti yen kapege ni ti yen, mbe leele pe kapege ki laga pe na. ⁴ Yenɲele li ko pye ma, jango lasiri wi yen na jaa we sin yege ɲga na, wege yɔn fili, woro mbele we woro na tanri senwee nandanwa kagala koro na, fɔ Yinnekpoyi wogolo koro. ⁵ Katugu mbele pe maa tanri senwee wire ti nandanwa kagala ke na, pe ma pe yɛɛ jori ɲga senwee wire ti maa jaa ko ni. Eɛn fɔ, mbele

pe maa tanri na yala Yinnekpoyi li ni, poro ma pe yɛɛ jori ɲga Yinnekpoyi laa jaa ko ni. ⁶ Mbe yɛɛ jori senwee wire ti nandanwa kagala ke ni, ki mɔɔ le wa kunwɔ pi ni. Eɛn fɔ, mbe yɛɛ jori ɲga Yinnekpoyi li maa jaa ki ni, ko ma yinwege naa yeyinɲge kan ma yeri. ⁷ Katugu mbele pɛ pe yɛɛ jori senwee wire ti nandanwa kagala ke ni, pe yen Yenɲele li mbenfenne, paa la Yenɲele li lasiri wi gbogo, pe yere se ya. ⁸ Mbele pe maa tanri na yala pe senwee wire ti nandanwa kagala ke ni, pe se ya Yenɲele li ndanla.

⁹ Eɛn fɔ, yoro wo na, ye woro na tanri na yala senwee wire ti nandanwa kagala koro ni, eɛn fɔ, ye yen na tanri na yala Yinnekpoyi lo ni, katugu Yenɲele li Yinne li yen ye ni. Kirisi* wi Yinne li woro ɲa ni, wo woro Kirisi wi woo. ¹⁰ Na kaa pye Kirisi wi yen ye ni, ali na kaa pye ye wire ti yaa ku kapere nda yaa piin ti kala na, Yinnekpoyi li yinwege kan ye yeri, katugu yɛ pye lesinmbele Yenɲele li yege na. ¹¹ Na kaa pye Yenɲele laa Zhezu wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, li Yinne li yen wa ye nawa, pa kona ɲa wi Kirisi wi yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, wi yaa yinwege kan fun ye wire nda ti yen kuworo ti yeri, wi Yinne na li yen wa ye nawa li fanɲga na.

¹² Ki kala na, sefenne, fɔɲɔ yen we na, eɛn fɔ, senwee wire to fɔɲɔ ma, jango waa tanri waa yala ɲga tila jaa ki ni. ¹³ Katugu na ye kaa tanri

ye senwee wire ti nandanwa kagala ke na, pa ye yaa ku. Eɛn fɔ, na yaga wire ti kapyere ti yaga Yinnekpoyi li fannga na, pa ye yaa yinwege ta. ¹⁴Yenɲele li Yinne li maa mbele fuun yege sinni, poro yen Yenɲele li piile. ¹⁵Katugu Yinnekpoyi na ye ta, lii ye pye naa kulolo, mbe ye kan yaa fye. Eɛn fɔ, Yinnekpoyi lo ligi pye, a ye kannga ma pye Yenɲele li piile. Lo fannga na we maa gbele ngbanga na Yenɲele li piin fɔ: «Baba*, we To!» ¹⁶Yenɲele li Yinne li yen naga yuun naga finligi we yinɲele ke kan fɔ we yen Yenɲele li piile. ¹⁷Na waga pye li piile, kona, we yen kɔrɔgɔ lifenne fun: Yenɲele li kɔrɔgɔ lifenne naa kɔrɔgɔ lifenne yeenle Kirisi wi ni. Na waga pinle mbaa jɔlɔ wi ni, we yaa ka pye wi ni ja wa wi gbɔgɔwɔ pi ni.

We yaa ka gbɔgɔwɔ ta

¹⁸Mi yen naga jate fɔ jɔlɔgɔ kagala ngele we yen na jɔlɔ yingɔ, ke se ya taanla gbɔgɔwɔ mba Yenɲele li yaa ka naga we na pi ni. ¹⁹Yaara nda fuun ti da, ti yen na wagati ŋa Yenɲele li yaa ka li piile pe naga wi singi ma saa te. ²⁰Katugu yaara nda fuun ti da, ti yen wa ŋga ki yen tɔnli fu ki fannga ki nɔgɔ. Ko si pye to yere nandanwa kala, eɛn fɔ, Yenɲele na liri le wa, lo nandanwa kala li. Ti jigi wi yen li na. ²¹Yaara nda fuun ti da, ti yaa ka wɔ wa jɔgɔwɔ fannga ŋga kɪri yigi paa kulolo yen ki ni pilige ka, mbe ta mberi tasaga ta wa shɔwɔ

gbɔɔ mba Yenɲele li yaa kan li piile pe yeri pi ni. ²²Wège jen ma yo yaara nda fuun ti da, ti ni fuun ti yen na jɛen na jɔlɔ ja fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa yege ŋga na jele kaa jaa mbe se wi maa jɔlɔ we. ²³Yaara nda fuun ti da to nuɲgba ma. Eɛn fɔ, woro mbele wè Yinnekpoyi li ta makɔ paa Yenɲele li yarikanra ti konɲbannga yen, we yen na jɛen wa we nawa fun, na Yenɲele li singi li we pye li piile, li we wire ti go shɔ pew. ²⁴Katugu jigi tagasaga ŋga ki yen we yeri ko ki ti wè shɔ. Ma jigi wi yen yaraga ŋga na, na ma kaa ki yaan, ko woro jigi tagasaga naa. Ma kaa ŋga yaan, ma jigi wila pye ko na naa. ²⁵Eɛn fɔ, ŋga we woro na yaan, na we jigi wi ka pye ko na, we maa ki singi maga kun we ye ni.

²⁶Ki pyelɔmɔ nuɲgba pi na, Yinnekpoyi li maa we sari, woro mbele we yen fannga fu we, katugu we daga mbaa Yenɲele li yenri yege ŋga na, waa ki jen. Eɛn fɔ, Yinnekpoyi lo jate li maa Yenɲele li yenri we kan na jɛen, ŋga ki se ya yo senyoro ni. ²⁷Yenɲele na li maa yaan wa leele pe kotoro na, ŋga Yinnekpoyi laa jaa mbe yenri, li maga jen; katugu Yinnekpoyi li maa yenri mbele pè pye Yenɲele li woolo poro kan, paa yege ŋga na Yenɲele li yen naga jaa we.

²⁸Wège jen yingɔ ma yo yaara ti ni fuun tila tunɲgo piin ti ye ni, na kajeɲge piin Yenɲele li yen ma mbele ndanla pe kan, poro mbele li yeri ma yala ŋga li kɔn mbe pye

ki ni we. ²⁹ Katugu mbele Yenɲele làa jen faa, làa ki kɔn maga tɛɛ faa fun mbe pe pye pe li Pinambyɔ wi le, janɲo li Pinambyɔ wi pye pyɔ kɔnɲbanɲa nɔsepiile legerɛ sɔɔwɔ. ³⁰ Mbele fuun Yenɲele li pe kala li kɔn mali tɛɛ faa, li pe yeri fun. Mbele fuun li yeri, li pe pye lesinmbele fun li yɛɛ yɛɛ na. Mbele fuun li pye lesinmbele, li gbɔɔwɔ kan pe yeri fun.

Yenɲele li ndanlawa pì gbɔɔ

³¹ We yaa yo mɛle ki wogo nɲa ki na san? Na Yenɲele li kaa pye we ni, ambɔ wi yaa yiri we kɔrɔɔ? ³² Li yere si je li yɛera Pinambyɔ wi na, ɛɛn fɔ, lùu kan we ni fuun we kala na. Mɛle liga si ka yaraga ki ni fuun ki kan we yeri mbe pinle li Pinambyɔ wi ni? ³³ Mbele Yenɲele li wɔ, ambɔ wi yaa бага pe na mbe yo pe kapere pye? Lere kpe, katugu Yenɲele lo li yo pe yen lesinmbele. ³⁴ Ambɔ wi yaa kiti kɔn mboo jan pe na? Lere kpe, katugu Zhezu Kirisi wo wi yen nɲa wì ku we. Mbe taga wa ko na naa, wìla yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi yen wa Yenɲele li kalige keɛ ki na, wi nɛɛ yenri we kan. ³⁵ Ambɔ wi mbe ya mbe we laga Kirisi wi ndanlawa pi na? Jɔlɔɔ ki mbe ya le? Nakoma yewereɛ gbɔɔ, nakoma leele pe lejɔlɔɔ ye, nakoma funɲo, nakoma fyɔnwɔ, nakoma kanɲbanga, nakoma kunwɔ. Ayoo. ³⁶ Ki yen paa yɛɛ

nɲa na Yenɲele sɛnre sɛwe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Ma kala na, pe yen na we kuun pilige pyew.

Pe yen na we jate paa simbaala gbowoolo yen†.

³⁷ Ɛɛn fɔ, wa ki kagala ke ni fuun ke ni, wè we cew tafenne pe ni fuun pe na, nɲa we yen ma ndanla wi fanɲga na. ³⁸ Katugu miɲi jen ma filige ki na, ma yo yaraga ko ka se ya mbe we laga wi ndanlawa pi na. Ali kunwɔ o, yinwege o, mɛreɲeɲe* wele o, mbele pe yen ma cɛn fanɲga na o, nala yaara o, yaara nda tila paan o, ³⁹ yawa o, naayeri yaara o, tara na yaara o, nakoma yaraga nɲa kì da ko ka fɔnɲɔ se ya mbe we laga ndanlawa mba Yenɲele li pye ma naga we na we Fɔ* Zhezu Kirisi wi ni pi na.

**ƆGA YENɲELE LI GBEGELE
IZIRAYELI WOULO
PE MEGE NI**

9--11

Yenɲele lo naa leele mbele li wɔ

9 ¹ Kaselege ko mila yuun, mi yen Kirisi* wi woo, mi woro na finlele. Na nawa jatere wi yen naga yuun na kan Yinnekpoyi li fanɲga na fɔ kaselege yi: ² Yesanga yen na na jɛnɲe, na jatere wi yen ma piri na na suyi. ³ Nɛɛ ki mbe ja ya pye, mi pye naga jaa mi jate Yenɲele lilan danɲa lilan laga Kirisi wi na, na woolo pe ta pe sho,

†8.36: Yuuro 44.23.

poro pe yen na cenle woolo wire to na we. ⁴Poro pe yen Izirayeli* woolo wele. Yenjele li pe pye li piile ma li gbɔgɔwɔ pi naga pe na. Li yɔn finliwe* le pe ni, ma li lasiri* wi kan pe yeri, ma li gbɔgɔlɔmɔ tunjgo ki naga pe na, ma yɔn fɔgɔlɔ* kɔn pe yeri. ⁵Poro pe yen faa teele pe setirige piile wele, Kirisi fun wì yiri wa pe ni ma yala wire to ni. Wo wi yen yaraga ki ni fuun ki go na, ma pye Yenjele. Sɔnmɔ yen wi woo fɔ sanga pyew. Anmiina*.

⁶Ki woro mbe ka yo fɔ Yenjele li senyoro tii ya kala yɔn. Eɛn fɔ, Izirayeli setirige piile pe ni fuun woro Izirayeli woolo piiri.

⁷Abirahamu setirige piile pe ni fuun woro Abirahamu wi piile piiri; katugu Yenjele làa ki yo Abirahamu wi kan ma yo fɔ: *Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni*[†]. ⁸Ko kɔrɔ wo yen fɔ: Piile mbele pè se ma yala senwee selɔmɔ pi ni, poro woro na jate Yenjele li piile. Eɛn fɔ, mbele pè se ma yala Yenjele làa yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, poro pe yen na jate Abirahamu wi setirige piile wele.

⁹Yɔn fɔlɔ na Yenjele làa kɔn li senre ti nda fɔ: «*Yelapanna anme yege, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan laga, pa ki yaa yala Sara wì pinambyɔ se*[†].»

¹⁰Ko nunjgba ma, pa Erebeke wogo kila pye ma fun. Wi pinambiile shyen wele, pe to wila pye nunjgba, wo wi yen we tele Izaki we. ¹¹⁻¹²Ma si yala, pe sila pe se gben, pee ka kajenje nakoma kapege pye, a Yenjele li si Erebeke wi pye fɔ: «*Nɔɔfɔ wi yaa ka pye jɔnlɔfɔ wi kulo*[†].» Ko la pye ma, jango Yenjele li kakɔndɛgele li koro wa, mbe yala li lere wɔmɔ pi ni. Kii pye mbe yala leele pe kapyere to ni, eɛn fɔ, ki pye ma yala ŋa wi ma leele pe yeri wo nandanwa kala lo ni. ¹³Paa yege ŋga na Yenjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Zhakɔbu wo yen mala ndanla, a mi je Ezawu wo na[†].

¹⁴We yaa yo mele san? Yenjele li yen ma kolo le? Ayoo de. ¹⁵Katugu làa ki yo ma Moyisi kan ma yo fɔ: «*Mi yaa lere ŋa yinriwe ta, mi yaa wo yinriwe ta. Lere ŋa yunjbɔgɔrɔ yaa pye na na, wo yunjbɔgɔrɔ yaa pye na na*[†].» ¹⁶Ki kala na, ki wogo kila la piin mbaa yala senwee wi nandanwa kala lo ni, nakoma kapyere nda wi maa ŋgbanga na piin to ni. Eɛn fɔ, ki maa piin na yala Yenjele na li maa leele yinriwe taa lo nandanwa kala lo ni. ¹⁷Wa Yenjele senre sewe wi ni, Yenjele ligi yo Ezhipiti tara wunlunɔŋa Farawɔn* wi kan ma yo fɔ: «*Migi*

[†]9.7: Zhene 21.12.

[†]9.9: Zhene 18.10.

[†]9.11-12: Zhene 25.23.

[†]9.13: Mala 1.2-3.

[†]9.15: Eki 33.19.

siligi mɔɔ tɛgɛ wunluwɔ, jango mbanla yawa pi naga ma kala na, mbanla mege ki pye ki yiri laga tara ti ni fuun ti ni†.» ¹⁸ Ki kala na, Yenjele li kaa jaa mbe ɲa yinriwe ta, li ma po ta. Li kaa jaa mbe ɲa kotogo ɲgban, li ma ko ɲgban.

¹⁹ Kana wa yaa na pye mbe yo fɔ: «Na kɪ kaa pye ma, yingi na Yenjele li nɛɛ leele pe kajɔgɔɔ ti nari pe na naa? Ambɔ wi mbe ya je li nandanwa kala li na?» ²⁰ Mboro senwee pyɔ, ma yen ambɔ mbe sila kendige woo Yenjele li ni? «Cɔgɔ ki maga fanrifɔ wi yewe mbe yo fɔ: *Yingi na, a mɔ silan fanri yen le†?*» ²¹ Cɔgɔ fanrifɔ wi mbe ya mbe ɲga wila jaa mbe pye joro ti ni ki pye ti ni. Joro nda pɛ sun ti yigi, wa ti nunɲba ti ni, wi mbe ya mbe cɔgɔ ka fanri ki pye leele gbɔgɔ wogo. Wi mbe si ya mbe cɔgɔ ka fanri paa gbegede ko ni pilige pyew.

²² Pa Yenjele li wogo ki yen ma fun. Li yen na jaa mbeli nanɲbanwa pi naga, mbeli yawa pi pye mboo naga poo jen. Ko kala kɪ ti mbele paa daga li nanɲbanwa pi ni, ma gbegede ma cen li pe jɔgɔ, li pe kala li kun yɛɛ ni jɛnɲɛ. ²³ Li yen na jaa fun, mbele li yen na pe yinriwe taa, mbeli gbɔgɔwɔ mba pi se jen mbe kɔ pi pye mboo naga pe na, poro mbele li gbegede faa peli gbɔgɔwɔ pi ta we. ²⁴ Katugu woro we yen

mbele li yeri we pye li piile we. Lii we yeri ma yiri wa Zhufuye* poro sɔgɔwɔ cɛ. Eɛn fɔ, li we yeri fun ma yiri wa cengele sanɲgala ke sɔgɔwɔ. ²⁵ Ko Yenjele li yo wa Yenjele yɔn senre yofɔ* Oze sewe wi ni ma yo fɔ:

*Mbele pe sila pye na woolo,
mi yaa kaa pe yinri na woolo.
Cenle woolo mbele pe sila pye
mala ndanla,
mi yaa kaa pe yinri na
lendanlambala jembele.*

²⁶ *Kɪla yo pe kan laga ɲga na ma yo fɔ:*

*Ye woro na woolo,
wa ki laga nunɲba ki ni, pe yaa
kaa pe yinri Yenjele na
yinwege wolo li piile†.*

²⁷ Ezayi* wo na, wila gbele ɲgbanga Izirayeli woolo pe kala na, ma yo fɔ: *Ali na Izirayeli woolo paga lege paa kɔgɔje yɔn taambuɔ ki yen, pe jenri pe yaa ka shɔ cɛ;* ²⁸ *katugu senre nda we Fɔ* wɪ yo, wi yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili pew laga tara ti na fyɛlege na†.* ²⁹ Ki yen paa yege ɲga na Ezayi* wila keli maga yo faa ma yo fɔ:

*Ndɛɛ ki pye we Fɔ ɲa yawa pi ni
fuun fɔ, wi sila we setirige
piile pele yaga paa si yen,
anmɛ we tɔngɔ paa Sodɔmu* ca ki
yen,*

†9.17: Eki 9.16.

†9.20: Eza 29.16; 45.9; 64.7.

†9.25-26: Oze 2.1,25.

†9.27-28: Eza 10.22,23.

anme we pye paa Gomɔri ca ki yen†.*

Izirayeli naa Zhezu Sentanra wogo ye

³⁰We yaa yo meɛ san? Fɔ cengele sanngala ngele ke woolo pe sila pye naga lagajaa mbe pye lesinmbele Yenɲele li yege na, pɛ pye lesinmbele li yege na, naa pɛ taga Kirisi wi na we. ³¹Ma si yala, Izirayeli woolo mbele paa pye naga lagajaa mbaa lasiri wi gbogo mbe ta mbe pye lesinmbele Yenɲele li yege na, pee ya mboo tanga mboo yɔn fili. ³²Yinɲi na? Katugu pe sila pye naga jaa mbe pye lesinmbele Yenɲele li yege na tagawa po fanɲga na, ɛn fɔ, paa pye naga jaa pe kapyere to fanɲga na. A pɛ si kurugo sinndelege nɲa ki maa leele kaan pe maa kunrugu ki na. ³³Ko Yenɲele senre sewe wi yen na para ki senre na ma yo fɔ:

Ye wele, sinndelege† nɲa ki maa leele kaan pe maa kunrugu, mi yen na ka teri wa Siyɔn ca,*

konaa walaga ni, nɲa ki maa leele jaanri.

ɛn fɔ, lere nɲa ka taga ki na, wi se fere sho fyew†.

10¹Sefenne, nɲa mi yen na jaa na kotogo ki ni fuun ki ni, naga yenri Yenɲele li yeri Zhufuye*

pe kan, ko yen fɔ pe shɔsaga ta. ²Katugu mbe ya mbege serɛya nɲa wi yo pe kanngɔɔ, fɔ pe yen ma bala Yenɲele wogo ki na fɔ jɛnge. ɛn fɔ, pɛ bala Yenɲele wogo ki na yege nɲa na, ki jɛnme pii filige pe kan. ³Yenɲele li maa leele pe piin lesinmbele li yege yege na yege nɲa na, pe sigi kɔɔ jɛn. A pɛ sigi lagaja mbe pe yege pye lesinmbele. Kɪ pye ma, Yenɲele li maa leele pe piin lesinmbele yege nɲa na, pee yenle mbe pe yege kan ki yeri. ⁴Katugu Kirisi* wo wi yen Moyisi lasiri* wi yɔn filisaga ye, jɛngo mbele fuun pɛ taga wi na, pe pye lesinmbele Yenɲele li yege na.

Lere nɲa fuun ka taga we Fɔ wi na, shɔwɔ pi yen wi woo

⁵Senwee wi ma pye lesinɲe lasiri wi fanɲga na yege nɲa na, Moyisi wila ki wogo ki yɔnɔɔ ma yo fɔ: «*Lere nɲa kaa tanri lasiri wi na, wi yaa yinwege ta wi fanɲga na†.*» ⁶ɛn fɔ, na maga taga, ma ma pye lesinɲe yege nɲa na, ki wogo ki yen na yuun ma yo fɔ: «Maga kaa ki yuun wa ma nawa fɔ: Ambɔ wi yaa lugu mbe kari wa yenɲele na?» (Ko kɔɔ wo yen mbe Kirisi wi tirige). ⁷Maga si ka yo fɔ: «*Ambɔ wi yaa tigi mbe kari wa wetijugo ki ni†?*» (Ko kɔɔ wo yen mbe Kirisi wi yirige mboo wɔ wa kuulo pe sɔɔwɔ). ⁸ɛn fɔ,

†9.29: Eza 1.9.

†9.33: Sinndelege naa walaga nɲa senre ti yen na yuun ko ki yen Zhezu Kirisi we.

†9.33: Eza 28.16; ye ki verise nɲa wi taanla fun Eza 8.14-15.

†10.5: Levi 18.5.

†10.7: Dete 30.12-13.

ɲga ki yen na yuun we kan ki ɲga fɔ: «*Senre ti yen ma yɔngɔ ma ni, ti yen wa ma yɔn konaa wa ma kotogo na†.*» Ki senre to ti yen tagawa senre nda waa yuun we. ⁹Na ma kaga yo mbege filige wa ma yɔn mbe yo fɔ Zhezu wo wi yen we Fɔ* we, konaa mbe taga ki na wa ma kotogo na fɔ Yenɲele lùu yen maa yirige wa kunwɔ pi ni, pa ma yaa shɔ. ¹⁰Katugu na lere wiga taga wa wi kotogo ki na, Yenɲele li mɛɛ wi pye lesinɲɛ. Wi maga yo maga filige wa wi yɔn, Yenɲele li mɛɛ wi shɔ. ¹¹Yenɲele senre sewe wigi yo ma yo fɔ: «*Lere ɲa fuun ka taga wi na, wo se fere shɔ fyew†.*» ¹²Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe ni, wa si wɔ wa ni. Pe ni fuun, pe Fɔ wi yen nungba pe go na. Wo wi maa wi yarijende ti kaan mbele fuun pe maa wi meɛge ki yinri pe yeri. ¹³Katugu Yenɲele senre sewe wila ki yuun ma yo fɔ: «*Lere ɲa fuun ka we Fɔ wi meɛge ki yeri, wo yaa shɔ†.*»

¹⁴Ɛen fɔ, pe mbe suu meɛge ko yeri mele na pee taga wi na we? Pe mbe si taga wi na mele, na pe suu senre ti logo we? Pe mbe suu senre ti logo mele, na lere siri yari mbe pe kan we? ¹⁵Ti mbe si yari pe kan mele, na pee leele tun pe yeri

ki na we? Ko Yenɲele senre sewe wi yen na yuun ma yo fɔ: «*Mbele pe yen na paan mbe Sentanra ti yari, pe panlɔmɔ pi yen ma yɔn†.*» ¹⁶Ɛen fɔ, pe ni fuun ma pè yenle Sentanra ti na. Ezayi* wila ki yo ma yo fɔ: «*We Fɔ, ambɔ wì taga Yenɲele senre nda wè yo ti na†?*» ¹⁷Ki pye ma, leele pe ma taga, Yenɲele senre nda pè logo to kala na. Yenɲele senre nda pe ma logo, to ti yen Kirisi wi senre nda ti maa yari we.

¹⁸Ko kì ti mi yen na yewe fɔ: Pe siri logo wi le? Ɛen fɔ, ko ma, pèri logo jate. Katugu Yenɲele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Yenɲele senre yofenne pe
magangala kè logo laga
tara ti ni fuun ti ni,
pe senyoro tì gbɔn fɔ wa dunruya
wi kosara ti na†.*

¹⁹Mi yen na yewe naa fɔ: Izirayeli* woolo pe sila ki jen wi le? Ayoo, ko ma. Ki kongbanɲga, Moyisi wila ki yɔnlɔgɔ faa ma yo Yenɲele li yo fɔ:

*Mi yaa yenjara yirige ye ni mbele
pe woro na jate cenle jenne
pe kala na.*

*Mi yaa kayanga le ye ni cenle na li
yen tijinliwe fu li kala na†.*

²⁰Ezayi* wila kotogo ta maga yo fun ma yo Yenɲele li yo fɔ:

†10.8: Dete 30.14.

†10.11: Eza 28.16.

†10.13: Zhoue 3.5.

†10.15: Eza 52.7.

†10.16: Eza 53.1.

†10.18: Yuuro 19.5.

†10.19: Dete 32.21.

*Mbele pe sila pye nala lagajaa,
poro na yan.*

*Mbele pe sila pye nala yewe, milan
yεε naga poro na†.*

²¹ Εεν ƒɔ, Izirayeli woolo pe kanngɔɔ ligi yo ma yo ƒɔ: «*Pilige lombongo ki ni, milan keyen yi sanga cenle la woolo kan, mbele pɛ yiri ma je, ma pye kendige wɔfenne†.*»

Yenɲele lii Izirayeli woolo pe wa

11 ¹ Mi yen na yewe ƒɔ: Yenɲele lili woolo pe wa le? Ayoo de. Katugu mi jate mi yen Izirayeli* woo, ma pye Abirhamu setirige pyɔ, ma yiri wa Benzhamε cenle li ni. ² Leele mbele Yenɲele li jen li woolo maga le wa fafafa, lii pe wa. Mi yo ye yen maga jen, ɲga Yenɲele senre sewe wi yen na yuun wa laga ɲga Eli* wila Izirayeli woolo pe senre yo Yenɲele li kan ma yo ƒɔ: ³ «*We Ƒɔ*, pɔɔn yɔn senre yofenne* pe gbo, mɔɔ saraga wɔsara* ti jaanri, mi nunɲba mi koro. Koɔnga pe yen naga lagajaa mbanla gbo fun†.*» ⁴ Εεν ƒɔ, Yenɲele lɔa wi yɔn sogo ma yo mele? Lɔa yo ƒɔ: «*Mi lere waga kɔɔshyen (7 000) wo yaga na yεε kan, poro si kanɲguuro*

kan yarisunɲgo Baali† ki yεε sɔɔwɔ mbege gbɔɔ.» ⁵ Ko nunɲba koyi fun yinɲɔ sanga we. Leele pele jenri koro, mbele Yenɲele li wɔ li yinme pi kala na. ⁶ Li pe wɔ li yinme po kala na, kii pye pe kapyere nda pɛ pye to kala na. Na kii ja pye ma, Yenɲele li yinme pi se jen na pye yinme kaselege woo.

⁷ We yaa yo mele san? ɲga Izirayeli woolo paa pye na lagajaa, pe sigi ta. Kaawɔ mbele Yenɲele li wɔ poro pɛge ta. Leele sanmbala poro na, pe kotoɔo ti ɲgban pe na. ⁸ Ki yen paa yεε ɲga na Yenɲele senre sewe wi yen naga yuun ma yo ƒɔ:

*«Yenɲele li pe jatere wi tɔn pe na,
ligi pye ma ti paga kaa yaan pe
yεngele ke ni,
paga si kaa nuru pe nunɲbogolo ke
ni,
ƒɔ ma pan ma gbɔn nala†.»*

⁹ Davidi fun wila ki yo ma yo ƒɔ: *Ki daga pe liwen† pi pye pe
yigipene naa pe yigimere,
mbe ti pe to, pe ye jɔɔɔɔ.*

¹⁰ *Pe yεngele ke wɔ pe na binriw,
paga kaa yaan naa,*

†10.20: Eza 65.1.

†10.21: Eza 65.2.

†11.3: 1 Wunlu 19.10, 14.

†11.4: *Baali*: Yarisunɲgo gbɔɔɔ kayi. Leele mbele paa keli ma pye wa Kana tara, ko kila pye pe yenɲele a paa ki gbogo. 1 Wunlu 19.18.

†11.8: Dete 29.3; Eza 29.1.

†11.9: Yenɲele senre seweεle pele ni, ɲga ki yo liwen, pɛge kanɲga ma yo tabali. Ki tabali ɲa wi senre ti yo wi mbe ya pye saraga wɔsaga ɲga Zhufuye paa pye na saara ti woo wa ki na, na Yenɲele li gbogo.

*pe senngɛle ke kurukuru pe na fɔ
sanga pyew†.*

¹¹ Ki kala na, mi yen na yewe fɔ: Naa Zhufuye* pè kurugo, pè to segesege le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, pe kajɔɔɔ ki kala na, cɛngɛle sanngala woolo pè shɔwɔ pi ta, janngo ki Zhufuye pe kan paa yenjara wiin pe ni. ¹² Na kàa pye Zhufuye pe kajɔɔɔ ki tɔnli gbɔɔ kan dunruya wi yeri, na kaa si pye pe tolo li tɔnli gbɔɔ kan cɛngɛle sanngala ke yeri, na paga sɔngɔɔ pew mbe shɔwɔ pi ta, ki yaa kagbɔɔ pye naa mbe we fɔ jɛngɛ.

**Mbele pe woro Zhufuye
pe shɔwɔ we**

¹³ Yoro mbele ye woro Zhufuye, mi yen na para ye ni yingɔ. Mi yen pitunɔ* mbaa kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔɔ. Mbege ta mi yen ma, mi yen nala tunngo ki gbogo; ¹⁴ janngo na ki mbe ya pye, mbe ya mbe yenjaga lenge na cenle woolo pe ni, pele mbe ta pe shɔ. ¹⁵ Naa Yɛnɛle làa pe wa kanngaga na, kì dunruya woolo pe kan, a pè tanwa ta Yɛnɛle li ni. Na liga ka yenle pe na, yingɔ ki yaa pye kona? Ki yaa pye ndɛɛ kuulo poro pè yen ma yiri wa kunwɔ pi ni.

¹⁶ Na yarilire fɔnndɔ konɔɔbannda paga ti kan Yɛnɛle li yeri paa saraga yen, yarilire sannda pyew ti ma pye li woro fun. Na paga si tige ka ninde kan Yɛnɛle li yeri, tige ki njere ti ma pye li woro fun. ¹⁷ Izirayeli woolo pe yen paa

oliviye tige yen, nga pè sanri we. A pège njere ta kɔɔnɔ. Mboro ɲa ma woro Zhufuye woo, ma yen paa oliviye tige ɲga kì fi ki yɛ wa yan ki njege ka yen, ɲga pè gerefe Zhufuye pe yɔnɔ. Yingɔ, ɲinge ɲga ki tɔnmɔ pi yen na oliviye tige ɲga pè sanri ki kaan yinwege ni, mboro fun ma yen na ki ɲinge ki tɔnmɔ pa taa. ¹⁸ Ki kala na, mɛɛ daga mbaa ma yɛɛ gbogo njere nda pè kɔɔnɔ ti na. Mele ma sila ma yɛɛ gbogo? Mboro ma ma ɲinge ki tugo, ɛɛn fɔ, ɲinge ko kì mboro tugo.

¹⁹ Ma yaa na pye mbe yo fɔ: «Ki njere pèri kɔɔnɔ mari wɔ wa, janngo mbe mi gerefe wa ti yɔnɔ.»

²⁰ Kaselege yi. Pèri kɔɔnɔ mari wɔ wa, ti mbatagawa po kala na. Mboro wo yen wa ti cɛnsaga ki na ma tagawa po kala na. Maga kaa ma yɛɛ mbɔnrɔgi, ɛɛn fɔ, ta fyɛ Yɛnɛle li yege. ²¹ Zhufuye mbele pe yen paa tige ki njere jate yen, na Yɛnɛle lii poro yaga pe koro wa, ma jɛn li se mboro fun ma yaga ma koro wa. ²² Ki wele paa yege ɲga na Yɛnɛle li yen naga nari fɔ li maa kajɛngɛ piin, naga nari fɔ li weli. Mbele pè to, li yen ma weli pe na, mɛɛ pye kajɛngɛ pyefɔ ma kan. Ɛɛn fɔ, ki daga ma koro wa li kajɛngɛ pyege ki ni, nakoma pe yaa kɔɔn kɔn mbɔɔn wɔ wa paa tige njege yen. ²³ Zhufuye poro na, na paga je pe mbatagawa pi na mbe pan Yɛnɛle li kɔrɔɔ, pa li yaa pe gerefe wa laga ɲga pàa pye faa we, katugu yawa yen li ni li pe gerefe

†11.9-10: Yuuro 69.23-24.

naa fɔnɔɔ. ²⁴Mboro wo na, ma yen paa oliviye tige nɔga kɔ fi ki ye wa yan ki njege ka yen. Pɛge kɔn maga gerefe oliviye tige nɔga pɛ sanri ka na. Mboro naa ko ni, ye cenlɔmɔ pi woro ja. Zhufuye poro na, pe yen paa oliviye tige nɔga pɛ sanri ki njere jate yen. Ki kala na, mbe pe gerefe naa fɔnɔɔ wa tige nɔga paa pye faa ki na, ko yaa pye mbe tanla naa mbe wɛ.

Izirayeli woolo pe ni fuun pe yaa ka shɔ

²⁵Sefenne, kaselege kaa nɔga ki yen nɔgundo, mi yen na jaa yege jɛn, janɔgo yaga kaa ye yɛɛ jate kajenmbele. Ki kaselege nɔgundo wi nɔga fɔ: Izirayeli woolo pele kotogo yen ma nɔgban pe na, fɔ mbe sa gbɔn cengele sanɔgala woolo pe ni fuun pe sa shɔwɔ pi ta. ²⁶Ki kala na, Izirayeli woolo pe ni fuun pe yaa ka shɔ, paa yege nɔga na Yenɔjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Go shɔfɔ wi yaa ka pan mbe yiri wa Siyɔn.*

Wi yaa ka Zhakɔbu setirige piile pe kambasinnde ti kɔ mberi wɔ wa.

²⁷*Ko ki yen na yɔn finliwe* mba mi yaa ka le pe ni, na mi ka ka pe kapere ti laga pe na we†.*

²⁸Sentanra to kanɔngɔlɔ, Zhufuye pɛ je ti na, ma kanɔnga ma pye Yenɔjele li juguye, a ko pye yoro

yɔnwɔ. Eɛn fɔ, Yenɔjele li leele wɔmɔ po na, pe yen ma Yenɔjele li ndanla pe teleye pe kala na. ²⁹Katugu Yenɔjele li ka yaara nda kan, laa sɔngɔrɔ mberi shɔ. Li jatere wi woro na kanɔngi li na mbele li yeri pe kanɔngɔlɔ. ³⁰Faa, yaa Yenɔjele li senre ti ke. Eɛn fɔ, yinɔgo wo ni, Yenɔjele li ye yinriwe ta, naa Zhufuye pɛli senre ti ke ki kala na. ³¹Ki pyelɔmɔ nunɔgba pi na, poro fun, pɛ Yenɔjele li senre ti ke yinɔgo, janɔgo yege nɔga na Yenɔjele li ye yinriwe ta, li pe yinriwe ta ma fun. ³²Katugu Yenɔjele li leele pe ni fuun pe pye kasopiile pe senre mbalogowo pi na, mbe ta mbe pe ni fuun pe yinriwe ta.

Yenɔjele li gbɔgo fɔ jɛnge

³³Iye! Yenɔjele li tawa pɛ gbɔgo! Li tijinliwe naa li kajenme pɛ jugo fɔ jɛnge! Kagala nɔgele li yere ke yerewe mbe pye, lere se ya mbe ke yege yo! Kagala nɔgele li kɔn ma tege mbe pye, lere se ya ke kɔrɔ jen! ³⁴Ki yen paa yege nɔga na Yenɔjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

Ambɔ wi we Fɔ wi jatere wi jen?

Ambɔ wi yen wi yerifɔ†?

³⁵Ambɔ wi keli ma yaraga ka kan wi yeri, janɔgo wigi fɔgo tɔn?

³⁶Katugu yaraga ki ni fuun ki yiri wo yeri. Ki ni fuun ki yen wa wo fanɔnga na, ki ni fuun ki yen wo wogo. Waa wo nunɔgba gbogo fɔ sanga pyew! Anmiina*.

†11.26-27: Eza 59.20-21; Zhere 31.33-34.

†11.34: Eza 40.13.

**TAGAFENNE PE
TANGALƆMƆ PI DAGA MBE
PYE YEGE ƆGA NA**

12.1--15.13

Yinwefɔnngo sɛnre

12¹ Sefenne, naa Yenɛle li kaa we yinriwe ta, ki kala na, ye ye wire ti ni fuun ti kan li yeri paa saraga* yen, ɛga ki yen yinwege na, ma pye kpoyi*, ma Yenɛle li ndanla. Ko ki yen Yenɛle li gbɔgɔlɔmɔ jembɛ mba ye daga mbaa li gbogo we. ²Yaga ka ye kapyere ti yala ki dunruya ɛa wi kapyere ti ni naa, ɛɛn ɔ, ye Yenɛle li yaga li ye kanɛga pew ye tijinliwe mba pi kanɛga fɔnmbɔ pi fanɛga na, jaɛgo ye Yenɛle li nandanwa kala li jen ye wali li na. Ko yen: Ɔga ki yen jɛnɛge, ma li ndanla, ma yɔn fili we.

³Yinme mba Yenɛle li kan na yeri pi kala na, mi yen naga yuun ye ni fuun ye kan ɔ: Yaga kaa ye yɛɛ gbogo mbe sa toro ɛga ki daga yaa sɔnri ki na. Ɛɛn ɔ, yaa jatere jɛnɛ piin, ye ni fuun nunɛba nunɛba Yenɛle li tagawa mba kan ye yeri, yaa ye yɛɛ jate yaa yala po ni. ⁴Wa wire nunɛba ti ni, lara ti yen ma leɛge we na, ɛɛn ɔ, ki lara ti tunɛgo ki woro nunɛba. ⁵Ki pyelɔmɔ nunɛba pi na, ali maga ta we yen ma leɛge, wɛ pye paa wire nunɛba yen, wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi* wi ni. We ni fuun we yen ma sogolo we yɛɛ na paa wire

nunɛba ti lara ti yen. ⁶Yarikanra nda Yenɛle li kan we yeri, ti yen ti ye ti ye, ma yala yinme mba li kan we yeri pi ni. Na Yenɛle liga li yɔn sɛnre yowo pi kan wa yeri we ni, wila Yenɛle li yɔn sɛnre ti yuun wila yala tagawa mba pi yen wi ni po ni. ⁷Na wa yarikanga ka pye mbaa tunɛgo piin sanmbala pe kan, wila ki tunɛgo ki piin. Ɔa yarikanga ka pye mbaa nagawa kaan leele yeri, wi koro wila pe nari. ⁸Ɔa yarikanga ka pye mbaa kotogo nii sanmbala pe ni, wila kotogo nii pe ni. Ɔa kaa kaan, wila kaan nandanwa ni. Ɔa kaa yekelewe tunɛgo ki piin, wila ki piin wi bala ki na. Ɔa kaa leele yinriwe taa, wila pe yinriwe taa nayinme ni.

⁹Ndanlawa pi daga mbe pye kaselege ni, ɛga ki yen tipege ki ye mben. Ye mara kajɛnɛge pyege ki na. ¹⁰Ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepiile yen. Yaa sefenne pe gbogo ye we gbɔgɔwɔ mba paa ye gbogo pi na. ¹¹Ye bala yaa tunɛgo piin, yaga ka pye tiyanmbala. Yaa tunɛgo piin we Ɔɔ* wi kan yangayanga. ¹²Ye pye nayinme ni jigi tagasaga ɛga ki yen ye yeri ki kala na. Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni wa jɔlɔgo ki ni. Yaa Yenɛle li yenri suyi. ¹³Sefenne tagafenne mbele pe yen jorowo, yaa pe sari, yaa nambanmbala pe yaara woo.

¹⁴Mbele pe yen na ye jɔlɔ, yaa duwaw piin pe kan. Yaa duwaw piin, yaga kaa leele danɛi. ¹⁵Mbele pe yen na yɔgɔri, yaa yɔgɔri pe ni ja.

Mbele pe yen na gbele, yaa gbele pe ni ja. ¹⁶Ye ye jatere wi pye nunɔba ye yee ni. Yaga kaa ye yee gbogo, ye yee pinle mbele pè pe yee tirige pe ni. *Yaga kaa ye yee jate kajenmbele†.*

¹⁷Yaga ka lere wa kapege fɔɔ tɔn kapege ni. Yaa kajenɔge pyege ki lagajaa leele pe ni fuun pe yee na. ¹⁸Yaa nɔa fuun ye mbe ya pye ki piin, ye ta ye pye yeyinɔge na leele pe ni fuun pe ni, na ki mbe ya pye we. ¹⁹Na wennɛ, yaga kaa kapege kayanɔa woo ye ye, een fɔ, ye Yenɔele li nanɔbanwa pi yaga pi pi wogo pye; katugu ki yen ma yɔnɔɔ wa Yenɔele senre sewe wi ni ma yo fɔ: *«Muwi mi yaa ka kapere ti kayanɔa wɔ. Muwi mi yaa ka leele pe sara. We Fɔ wo wì yo ma†.»*

²⁰Yenɔele senre sewe wi yen naga yuun naa ma yo fɔ: *«Na funɔo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi ka. Na wɔɔo ka pye wi na, maa kan wi wɔ. Na ma kaa ki piin ma, kona kì cen nde ma yen na kasɔn nanɔanra gbogolo wa wi go ki na†.»* ²¹Maga ka kapege ki yaga ki fanɔa ta ma na, een fɔ, ta kajenɔge piin ma fanɔa ta kapege ki na.

Tagafenne pe daga mbaa fanɔa fenne pe gbogo

13 ¹Fanɔa fenne mbele pe yen ma cen tara woolo pe go na, leele pe ni fuun pe daga mbaa pe gbogo, katugu fanɔa ko ka woro wa, nɔa kii yiri Yenɔele yeri.

Fanɔa fenne mbele pe yen wa, Yenɔele li pe tɛɛ. ²Ki kala na, lere nɔa fuun kaa kendige woo fanɔa ki ni, kona ki cen wi yen na kendige woo Yenɔele li katɛɛ ko ni. Mbele pe yen na kendige woo, pe yaa jɔɔɔ wa pe yee na. ³Mbele pe yen na kajenɔge piin, poro ma pe maa fye fanɔa fenne pe yee, een fɔ, tipege pyefenne poro wele. Mee jori mbaa fye fanɔa ki yee le? Ta kajenɔge piin, pa pe yaa lɔɔn sɔnni, ⁴katugu fanɔa fɔ wi maa tunɔo piin Yenɔele li kan nɔɔ nɔɔnɔa maa kajenɔge piin. Een fɔ, na ma kaa tipege piin, maa fye wi yee, katugu kii cen nde fanɔa ki yen wi yeri jaga. Ki kan wi yeri wila tunɔo piin Yenɔele li kan, wila mbele paa tipege piin pe jɔɔ wila Yenɔele li nanɔbanwa pi nari. ⁵Ki kala na, ki daga maa fanɔa fenne pe gbogo. Ma kaa pe gbogo mbe ta mbe shɔ Yenɔele li nanɔbanwa po ni ce, een fɔ, ta pe gbogo ma nawa jatere jenne wi kala na fun.

⁶Ko kala kì ti ye maa nizara wi woo; katugu fanɔa fenne pe yen Yenɔele li tunmbyeele, pè pe yee kan ki tunɔo jate ki yeri. ⁷Nɔa ki daga ye kan leele pe ni fuun pe yeri, yege kan pe yeri. Ye daga mbe nizara wi wɔ mboo kan nɔa yeri, yoo kan wi yeri. Ye daga mbe lɔɔwuru wi sara nɔa yeri, yoo sara wi yeri. Ye daga mbaa fye nɔa yee, yaa fye wi

†12.16: Yomi 3.7; Eza 5.21.

†12.19: Dete 32.35.

†12.20: Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fere wa wi na; Yomi 25.21-22.

yege. Ye daga mbaa ɲa gbogo, yaa wo gbogo.

⁸Lere kpɛ fɔɔ ka ka pye ye na, ndɛɛ mbe ye yɛɛ ndanla ko fɔɔ ko cɛ, katugu lere ɲa fuun wi lewee yenle wi yen maa ndanla, wo Yenɲele li lasiri* senre ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili. ⁹Ɔgasegele ɲgele kɛ yo fɔ: «Maga ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, ma yege ka ka yiri yaraga na» ki ɲgasegele ɲgele koro naa sanɲgala ke ni fuun ke ni, kɛ gbogolo, a ke go ki pye nunɲba. Ki ɲga fɔ: «Ma lewee yenle wi daga mbɔɔn ndanla paa yege ɲga na mɔɔ yɛɛ ndanla we†.»

¹⁰Lere ɲa wi lewee yenle wi yen maa ndanla, wila tipege kpɛ pye wi na. Ɔja wi lewee yenle wi yen maa ndanla, wo Yenɲele li lasiri senre ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili.

**Mbe gbegele
mbaa Kirisi wi panga ki singi**

¹¹Ye daga mbaa ki piin ma, katugu we yen wagati ɲa ni, ye yen maa jen. Sanga wi gbɔn ye yen ye yiri wa wɔnlɔwɔ pi ni, katugu wɛ yɔngɔ shɔwɔ pi ni tɔɔn yingɔ ma wɛ wagati ɲa wɛ taga fɔnɔ wi na. ¹²Yembine li toro ma lali, lalaaga ki yɔngɔ, ki kala na, kapyere nda ti maa piin wa wɔwɔ pi ni, weri yaga, we malingbɔnyaara ti le we yɛɛ na, nda we yaa le mbaa gbegele ti ni

wa yanwa† pi ni. ¹³Waa tanri we pye sɔbɛ ni paa yege ɲga na ki daga waa piin wa yanwa pi ni we. We yɛɛ yingiwe jen lindinmɛ ndorogo ki ni, naa sinwɔɔ ti ni, naa kɛenre lime naa kalikalawa pi ni, naa maara ti ni, naa yenjara ti ni. ¹⁴Ɛɛn fɔ, ye we Fɔ* Zhezu Kirisi wi tangalɔmɔ pi le yaa tanri pi na. Yaga ka ye yɛɛ jori mbaa senwee jogo kagala koro piin.

**Maga kaa ma tagafɔ
yenle wi jeregi**

14 ¹Lere ɲa wi tagawa pi kologo, yoo yigi jenge. Yaga kaa kendige woo kagala ɲgele wila jate koro na. ²Lere wa yen wa, wo ma taga ki na ma yo wi mbe ya mbaa yaara ti ni fuun ti kaa. Ma si yala, ɲa wi fanɲga ki kologo wa tagawa pi ni, sere yaara wo maa kaa cɛ. ³Ɔja wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wiga ka ɲa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa wi tifaga. Ɔja wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa, wiga kaa ɲa wi maa ti ni fuun ti kaa wi jeregi, katugu Yenɲele liu yigi jenge. ⁴Ambɔ wi mboro, ma sila wa tunmbyee jeregi? Wi yege sin wi tunɲgo ki na o, wi to o, wi fɔ wo kala li lo. Wi yaa si pye mbe yege sin ki na, katugu yawa yen we Fɔ* wi ni wuu pye wi yere.

†13.9: Ɛki 20.13-17; Levi 19.18; Dete 5.17-21.

†13.12: Yembine lo li yen nala pilige kapege pyesanga we. Lalaaga ko ki yen pilige ɲga Kirisi wi yaa ka pan mbe shɔwɔ pi kan wi woolo pe yeri, mbe duwaw pe na. Mbaa gbegele ti ni wa yanwa pi ni ko kɔɔ wo yen mbaa tanri Kirisi wi senyoro ti na, mbe punɲo le kapege ki ni.

⁵Lere wa maa ki jate ndeɛ piliye ya yen piligbɔyɔ ma we ya na. Ma si yala, wa maa piliye yi ni fuun yi jate yi yen ja. Ki daga lere nunɔba nunɔba pyew, ŋga wila jate ki yen sinɔge wa wi kotogo na, wi yenle ki na. ⁶Ŋa wi maa piliye ya jate piligbɔyɔ, wi maa yi jate piligbɔyɔ na we Fɔ wo gbogo. Ŋa wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ti kaa na we Fɔ wo gbogo; katugu wi ma Yenɔjele li shari wi yaakara wogo ki na. Ŋa wila la yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ki piin na we Fɔ wo gbogo, wi ma sila Yenɔjele li shari. ⁷Wa kpe woro naa yinwege ki piin wi yeɛ kan, wa na si ku wi yeɛ kan. Na we kaa we yinwege ki piin, we maa ki piin we Fɔ wo kan. ⁸Na we yaa si ku, we yaa ku we Fɔ wo kan. Ki kala na, we yen na we yinwege ki piin o, we ku o, we yen we Fɔ wo woolo. ⁹Ko ki ti Kirisi* wi ku ma sɔngɔɔ ma yen ma yiri wa kunwɔ pi ni, janɔ mbe pye kuulo poro naa weele pe Fɔ. ¹⁰Ɛn fɔ, mboro we, yinɔi na ma sila ma sefɔ wi jeregi? Yinɔi na ma sila ma sefɔ wi tifaga? We ni fuun we yaa ka yere wa Yenɔjele li kiti kɔnsaga li kiti kɔn we na. ¹¹Katugu Yenɔjele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

*We Fɔ wiɔi yo ma yo fɔ: Mi
yen yinwege na, senwee
piile pe ni fuun pe yaa ka
kanɔguuro kan na yege
sɔɔwɔ.*

*Leele pe ni fuun pe yaa kaa mi
Yenɔjele na gbogo†.*

¹²Ki pye ma, we ni fuun nunɔba nunɔba we yaa ka we kapyegele ke yege yo Yenɔjele li yege na.

**Maga ka ti tagafɔ
wa mbe to kapege**

¹³Ki kala na, waga kaa we yeɛ jeregi naa. Ɛn fɔ, ye yere ki yerewe fɔ ye se kala la pye, na li mbe sefɔ wa kan wi kurugo, nakoma mboo kan wi to wa kapege ki ni. ¹⁴Wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ Zhezu wi ni, miɔi jen ma filige ki na ma yo yaraga ko ka na pye fyɔngɔ* ni Yenɔjele yege na ki ye. Ɛn fɔ, na lere wa kaa yaraga ka jate ki yen fyɔngɔ yaraga Yenɔjele yege na, ki ma kanɔga ma pye fyɔngɔ yaraga wi kan. ¹⁵Na sefɔ wa ka yege san yaakaga ŋga maa kaa ki kala na mbe yo ki yen fyɔngɔ ni, kona, ma woro na tanri ndanlawa ni. Kirisi wi ku lere ŋa kala na, maga ka ti wi punɔgo Yenɔjele li na yaraga ŋga maa kaa ki kala na. ¹⁶Ŋga ki yen yarijenɔge yoro yeri, kii daga mbe kanɔga mbe pye sanmbala pe yeri yaraga ka, paa senpere yuun ki na. ¹⁷Katugu Yenɔjele li wunluwɔ* pi woro mbaa kaa mbaa woo kala. Ki yen ma pye ma sin, ma pye yeɔinɔge na, naa nayinme ni, mba Yinnekpoyi li maa kaan we. ¹⁸Ŋa wi maa tunɔgo piin Kirisi wi kan ko pyelomɔ po na, wi ma Yenɔjele li ndanla. Wi ma metanga ta leele pe yeri fun.

†14.11: Eza 45.23.

¹⁹ Kì pye ma, nga ki ma yeyinŋge le leele pe sɔɔwɔ, naa nga ki yaa we kan we fanŋga le we yee ni jɛŋge wa tagawa pi ni ja, waa ko lagajaa. ²⁰ Maga ka Yenŋele li tunŋgo ki jɔɔ yaakara kala na. Ki yen kaselege fɔ yaakara ti ni fuun ti mbe ya mbaa kaa. Eɛn fɔ, ki yen tipege, na maga sefɔ wa kan wi to wa kapege ki ni yaakaga nga maa kaa ki kala na we. ²¹ Ŋga ki yen ma yɔn ki nga: Maga kaa kara kaa, maga kaa sinme woo, ma je yaraga nga fuun ki mbɔɔn sefɔ wi kan wi to wa kapege ki na. ²² Tagawa mba pi yen ma ni ki wogo ki na, maa yigi ma yee kan Yenŋele li yeege na. Lere ŋa wi ma yere kala la yerewe mbe pye, na wi nawa pi woro naa kɔɔn shyen ki wogo ki na, ferewe yen wi woo. ²³ Eɛn fɔ, ŋa nawa kaa wi kɔɔn shyen yaakaga ka wogo na, na wiga ki ka, Yenŋele li yaa kiti kɔn wi na, katugu wii tanga mbe yala tagawa kɔnɔ li ni. Kala o kala lii pye tagawa ni, lo yen kapege.

**Maa ma lewee yenle
wi nandanwa kagala ke piin**

15 ¹ Woro mbele fanŋga yen we ni wa tagawa pi ni, mbele fanŋga woro pe ni, we daga mbaa pe sari wa pe fanŋga fu kagala ke ni. Waga kaa kagala ŋgele ke we ndanla koro lagajaa mbaa ke piin. ² We ni fuun nuŋgba nuŋgba waa we lewee yeenle pe nayinme kagala ke piin pe yɔnwɔ pi kala na, jaŋgo ka mbaa tari pe tagawa pi

na. ³ Katugu Kirisi* wi sila pye naga lagajaa mbaa wi nayinme kagala koro piin, paa yeege nga na ki yen ma yɔnɔɔ wa Yenŋele senre sewe wi ni ma yo fɔ: «*Mbele paa pye nɔɔ tegele Yenŋele, pe tegele li to na na*†.» ⁴ Kagala ŋgele fuun kaa yɔnɔɔ faa wa Yenŋele senre sewe wi ni, kaa yɔnɔɔ mbaa we nari, jaŋgo kagala ŋgele waa kunni we yee ni, naa kotogo nga wè ta Yenŋele senre sewe wi fanŋga na, ti ti we jigi tagasaga ta. ⁵ Yenŋele na li ma ti we maa kala kunni we yee ni, na we kotoro ti sogo we na, li ye yɔn ki pye nuŋgba ye yee ni mbe yala Zhezu Kirisi wi pyelɔmɔ pi ni; ⁶ jaŋgo ye ni fuun, yaa Yenŋele li gbogo nawa nuŋgba naa magala nuŋgba ni, lo li yen we Fɔ* Zhezu Kirisi wi To we.

**Sentanra ti yen leele pe ni fuun
pe woro**

⁷ Ki kala na, ye yee yigi tiyɔngɔ paa yeege nga na Kirisi wì ye yigi tiyɔngɔ we, jaŋgo leele paa Yenŋele li gbogo. ⁸ Mi yen naga yuun naga finligi fɔ Kirisi wì pye Zhufuye* pe sagafɔ, mbe ta mbe yɔn fɔɔɔɔ* ŋgele Yenŋele làa kɔn pe teleye pe yeri ke yɔn fili, mbege naga fɔ Yenŋele li yen senre nuŋgba yofɔ. ⁹ Wì pan fun, jaŋgo mbele pe woro Zhufuye paa Yenŋele li gbogo, naa li yen na pe yinriwe taa ki kala na. Ki yen paa yeege nga na Yenŋele senre sewe wi yen naga yuun ma yo fɔ:

†15.3: Yuuro 69.10.

*Ki kala na mi yaa kaa ma sanni
cengele ke saggawa.*

*Mi yaa kaa ma mege ki gbogo
yuuro ni†.*

¹⁰ *Ti yen naga yuun naa fo:
Yoro cengele woolo wele, yaa
yaggari ja Yennele li woolo
pe ni†.*

¹¹ *Tigi yo naa fo:
Yoro cengele woolo ye ni fuun,
yaa we Fo wi sanni.*

Leele pe ni fuun paa wi gbogo!

¹² *Yennele yon senre yofa* Ezayi*
wila ki yo fun ma yo fo:*

Izayi wi setirige pyo wi yaa ka
pan,*

*wi yaa ka yiri mbe cen cengele
woolo pe go na.*

*Cengele woolo pe yaa ka pe jigi wi
taga wi na†.*

¹³ *Yennele na li maa jigi tagasaga
ki kaan, li ye yin nayinme ni, li
yeyingge ki ni fuun ki kan ye yeri
ye tagawa pi fannaga na, jango ye
jigi wila gbogo wila kee yegge jenge
Yinnekpoyi li yawa pi fannaga na.*

**SEWE WI KOSAGA SENRE
KONAA SHARAGA
PUJGO WOGO**

15.14--16.27

**Kono yen Poli wi yeri wigi sewe
nga wi yonloga paa yegge nga na
wuu yonloga we**

¹⁴ Sefenne, mi jate mi taga ki na ma yo yoro wo na, ye maa kajenge piin jenge, ye yen ma Yennele senre kajenme pi ni fuun pi jen, ye mbe si ya mbaa ye yee yeregi. ¹⁵ Ma si yala, mi kotogo le na yee ni ma kagala kele yonloga ye kan na sewe wi lara ta ni, mbe ye nawa to ke na. Mi ke yonloga ma, katugu Yennele li yinme kan na yeri ¹⁶ mbe pye Zhezu Kirisi wi tunmbyee, mbe mbele pe woro Zhufuye pe saga. Mi yen na saraga* waggatunngo piin, na Yennele li Sentanra ti yari, jango mbele pe woro Zhufuye pe kanna pe pye paa saraga yen, nga ki yen ma Yennele li ndanla, pe pye li woolo Yinnekpoyi li fannaga na. ¹⁷ Wa we gbogolomoo pi ni Zhezu Kirisi wi ni, mbe ya mbaa na yee gbogo na tunngo nga mila piin Yennele li kan ki kala na. ¹⁸ Katugu mi se soro mbe para yaraga ka kpe na, ndee nga Kirisi wilan kan mi pye ko, mbe ta mbe mbele pe woro Zhufuye pe yegge sin paa Yennele li senre ti lee. Wi ko pye

†15.9: 2 Sami 22.50; Yuuro 18.50.

†15.10: Dete 32.43.

†15.11-12: Yuuro 117.1; Eza 11.1,10.

ma, na senyoro to naa na kapyere to fannga na, ¹⁹naa kagbɔɔɔɔ naa kafɔnɔɔɔɔ ɲgele kè pye ke yawa pi fannga na, naa Yenɲele li Yinnekpoyi li yawa pi fannga na. Kì pye ma, Sentanra nda ti yen na para Kirisi wi kanɲɔɔɔ, m̀iri yari fɔ jɛɲɲe, maga le wa Zheruzalemu naa ki kanɲgara na lara ti ni, ma saa gbɔn fɔ wa Iliri tara. ²⁰Ɛɛn fɔ, lara nda pe sila Kirisi wi senre yo wa faa, a m̀i sigi lagaja mbaa Sentanra ti yari wa ko lara to ni ce, jaɲgo mi ka ka kan go nɔɔɔ ka na, ɲga lere wà la keli ma le we. ²¹Ɛɛn fɔ, mbaa ki piin paa yege ɲga na ki yen ma yɔnɔɔɔ wa Yenɲele senre sewe wi ni ma yo fɔ:

Pe sila wi senre yo mbele kan, poro yaa kaa yan.

Mbele pe sila wi senre logo, poro yaa kaa kɔɔ jen†.

**Pɔli wila para
wi Drumu ca karaga ki na**

²²Ko kila na karaga ki sa sanga legere na wa ye yeri. ²³Ɛɛn fɔ yinɲɔ, milan tunɲgo ki pye maga kɔ wa ki lara ti ni. Maga le wa yegele legere ni, mi yen naga jaa jɛɲɲe mbe sa ye shari. ²⁴Mi nee jaa mbege pye na mi kaa kee wa Ɛsipayin tara we. Na torosaga mbaa kee wa, na jigi wi yen ki na mbe ye yan. Ye la ɲga kilan yigi, na mi ka ta mbe ye yan mbege la kɔ jenri, ye silan saga mbe kari wa ki tara ti ni. ²⁵Ɛɛn fɔ, koni, mi yen na kee wa Zheruzalemu mbe sa Yenɲele li

woolo mbele wa pe saga. ²⁶Katugu Maseduwani tara naa Akayi* tara tagafenne pè yere ki yerewe mbe penjara ta gbogolo fyɔnwɔ fenne mbele pe yen Yenɲele li woolo wa Zheruzalemu pe kan. ²⁷Poro jate pè yere ki yerewe mbege pye, ɛɛn fɔ, kaselege ko na, pe daga mbege pye ki fyɔnwɔ fenne pe kan; katugu yarijende nda Yinnekpoyi li kan Zhufuye mbele tagafenne wa Zheruzalemu pe yeri, mbele pe woro Zhufuye, pè gbogolo ti na pe ni. Ki kala na, mbele pe woro Zhufuye pe daga mbaa mbele pe sari pe kee yaara ta ni fun. ²⁸Na mi ka ki kala li yege wɔ mbege penjara ti kan pe yeri mbe kɔ, pa mi yaa toro wa ye yeri mbe sila kee wa Ɛsipayin tara. ²⁹Migi jen ma yo na mi ka kari wa ye yeri, mi yaa gbɔn wa ye na Kirisi wi duwaw wi ni fuun wi ni.

³⁰Ɛɛn fɔ, sefenne, mi yen na ye yenri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mege ki na, naa ndanlawa mba Yinnekpoyi li yen na kaan we yeri pi kala na fɔ: Ye pinle na ni waa ɲgbeli ja, yaa Yenɲele li yenri na kan, ³¹jaɲgo mbe shɔ Zhude tara mbatagambala pe kee, yarikanga ɲga mi kee sa kan wa Zheruzalemu, Yenɲele li woolo mbele pe wa pe yenle ki na. ³²Na kiga pye ma, Yenɲele li ka yenle, pa mi yaa gbɔn wa ye na nayinme coli. Kona, mi yaa wogo wa ye sɔɔɔwɔ. ³³Yenɲele na li maa yeyinɲge ki kaan, li pye ye ni fuun ye ni! Anmiina*!

†15.21: Eza 52.15.

Pɔli wɔla tagafenne pe shari

16¹ Mi yen na we sefo jele Febe wi metanga yinri ye kan. Wi yen tunmbyee wa legilizi* na wa Sankere ca ki ni. ² Yoo yigi we Fo* wi mege ki na, paa yege nga na ki daga mbaa piin mbele pe yen Yenjele li woolo pe sɔgɔwɔ we. Ye kala ka to wi na kala o kala na, yoo saga wa li ni fuun li na, katugu wɔ lelegere saga, ma mi jate na saga.

³ Ye Pirisili naa Akilasi pe shari na kan. Pe yen na tunngo pyeyeenle wa Zhezu Kiriwi wi tunngo ki ni. ⁴ Pɛ pe yee go ki pere mbe ta mbanla shɔ. Mi nungba ma mila pe shari, een fo, mbele pe woro Zhufuye* pe legiliziye woolo paa pe shari fun. ⁵ Tagafenne mbele pe maa finli wa pe go na shari, ye pe shari. Yanla lendaɔnawa Epayineta wi shari. Wo wɔ pye lere konɔbanja ma taga Kiriwi* wi na wa Azi kinda wi ni. ⁶ Mari na wɔ tunngo gbɔgɔ pye ye kan, yoo shari. ⁷ Ye Andironikusi naa Zhuniyasi shari. Pe yen na woolo, paa pye wa kaso na ni ja. Pe mege ki yiri pitunmbolo* pe sɔgɔwɔ. Paa keli ma taga Kiriwi wi na na yege.

⁸ Ye Anpiliyatusi shari, na wi yen na lendaɔnawa wa we gbogolomɔ pi ni we Fo wi ni. ⁹ Ye Uriben shari, wi yen we tunngo pyeyeenle wa Kiriwi wi tunngo ki ni. Yanla lendaɔnawa Sitashisi wi shari fun. ¹⁰ Ye Apelesi shari, wɔ metanga ta wa wi tagawa mba wɔ taga Kiriwi wi na pi ni. Ye Arisitobuli

go woolo pe shari. ¹¹ Ye Erodiyɔn na wi yen na cenle woo wi shari. Narisi go woolo mbele pɛ taga we Fo wi na, ye pe shari. ¹² Jeele mbele pe yinri Tirifeni naa Tirifozi, ye pe shari. Pe yen na tunngo piin we Fo wi kan. Jele na pe yinri Perisidi, na lendaɔnawa we, yoo shari. Wɔ tunngo gbɔgɔ pye we Fo wi kan. ¹³ Urufusi na wɔ metanga ta wa we Fo wi tunngo ki ni, yoo shari, naa wi no wi ni, wo na mila jate paa na no yen we. ¹⁴ Ye Asenkiriti, naa Filegon, naa Erimesi, naa Patirobasi, naa Erimasi pe shari, sefenne mbele pe wa pe ni, ye pe shari. ¹⁵ Ye Filɔlɔgi naa Zhuli shari, naa Nere naa wi nɔsepyɔ sumboro wi ni, naa Olenpasi, naa Yenjele li woolo mbele fuun pe wa pe ni.

¹⁶ Yaa ye yee shari yaa keyen waa ye yee yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Kiriwi wi legiliziye mbele fuun pe yen laga, pe woolo pɛ ye shari.

Yerewe senre punɔgo woro

¹⁷ Sefenne, mbele pe yen na tagafenne pe kɔɔn pe yee na na pe punngu, na kendige woo nagawa mba pi naga ye na pi ni, mi yen na ye yenri fo ye ye yee yingiwɛ jen pe ni. Ye laga pe na, ¹⁸ katugu ki leele cenle pe woro na tunngo piin Kiriwi, we Fo wo kan, een fo, pe maa ki piin pe lara to kan, na kambajenmbele pe fanla na pe jatere wi kanngi pe na pe yɔn tangawa senre naa pe yagbogowo senre ti ni. ¹⁹ Ye yen ma we Fo wi senre ti yigi yege nga na,

lere pyew wigi jen. Ki kala na, mi yen na yɔgɔri ye kala na. Eɛn fɔ, mi nɛɛ jaa ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ mbaa kajɛŋgɛ piin, ye pye kpoyi* yaga kaa tipege piin. ²⁰Yɛnɛɛle na li maa yeyinŋge ki kaan, sannɪ jenri li yaa Sɔtanla wi purugu wa ye tɔɔɔ ti nɔgɔ, mbege naga fɔ ye fanŋga ta wi na.

We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye ni!

²¹Na tunŋgo pyeyenle Timote wì ye shari, naa Lusiyusi ni, naa Zhasɔn, naa Sosipateri ni, na cenle woolo wele. ²²Mi Teritusi, mi ŋa migi sewɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, m̀ ye shari fun wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

²³Na kafɔ naŋa Gayusi wì ye shari, legilizi woolo pe ni fuun pe kafɔ naŋa wowi fun. Erasiti ŋa wi yen ca ki penjara kesu tegefɔ wì ye shari, naa we sefɔ Karitusi wi ni fun.

²⁴[We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni! Anmiina*.]

Pɔli wila Yɛnɛɛle li sɔn senre puŋgo woro nda ni

²⁵Ye ti waa Yɛnɛɛle li sɔnni! Yawa yen li ni li fanŋga kan ye yeri wa tagawa pi ni, mbe yala Sentanra nda mila yari ti ni, to ti yen senre nda tila yuun Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ we. Konaa mbe yala ŋgundo ŋa Yɛnɛɛle li naga we na wi ni, ki ŋgundo wila pye ma lara na dunruya wi fa da. ²⁶Eɛn fɔ yinŋɔ, Yɛnɛɛle yɔn senre yofenne* pe sewɛɛle pɔo yirige funwa na, ma yala Yɛnɛɛle na li yen kɔsaga fu làa ŋga kɔn ki ni. Ki ŋgundo wì naga cengele woolo pe ni fuun pe na poo jen, janŋo pe taga li na pe li senre ti le.

²⁷Yɛnɛɛle lo nuŋgba li yen tijinliwɛ fɔ, waa li sɔnni fɔ sanga pyew Zhezu Kirisi wi fanŋga na! Anmiina.